

МІОК Міжнародний інститут
освіти, культури
та зв'язків з діаспорою

**Збірник матеріалів Міжнародної
науково-практичної конференції**

**Українська мова:
нові контексти буття**

Львів 2025

УДК 811.161.2
У 27

Редакційна колегія:

Ірина Ключковська (к. пед. н., доц.), Україна

Ірина Козловська (д. пед. н., проф.), Україна

Оксана Галайчук (к. філол. н.), Україна

Українська мова: нові контексти буття : Збірник матеріалів
Міжнародної науково-практичної конференції, 17 жовтня 2025 р.
Львів, 2025. 103 с.

До збірника увійшли тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Українська мова: нові контексти буття». Об'єктом наукового обговорення стали нові сфери функціонування української мови в умовах війни, мовна політика і питання зміцнення позицій української мови в Україні і за кордоном, роль української мови у збереженні національної ідентичності. Збірник призначений для широкого кола науковців, викладачів, аспірантів і студентів.

Комп'ютерна верстка: Руслана Галецька

Літературна редакція: Оксана Галайчук

Відповідальність за зміст публікацій несуть автори. Точки зору авторів тез можуть не збігатися з поглядами редакційної колегії.

Зміст

Ірина БАГМУТ. Українська мова серед українських дітей-біженців	5
Тетяна БЕЦЕНКО. Народознавство як фундаментальний ґрунт для вивчення української мови в буттєвості сьогодення	9
Тетяна БЕЦЕНКО, Людмила МИХНО. Значення фольклорних джерел для пізнання фактів рідномовної дійсності	12
Ірина БРАГА. Метод мовних біографій і його використання у час війни	16
Марина ВАСИЛИК. Українська мова у процесах консолідації суспільства та державотворення	22
Оксана ГАЛАЙЧУК, Оксана ТРУМКО. Краєзнавчий посібник «Ключ до України: велич малих міст»: структура та змістове наповнення	26
Оксана ГОРДА. Нові статуси української мови у країнах Європи	29
Назар ДАНЧИШИН. Недоліки в репрезентації певних фонетичних особливостей української мови (на прикладі навчальних матеріалів з української мови як іноземної)	33
Оксана ДІЛЬНА. Формування мовної свідомості учнів	36
Оксана КАЛИТА, Анна КУЦЕНКО. Організаційно-методичне забезпечення українських розмовних клубів для внутрішньо переміщених осіб «Теревені»	40
Юлія КОСЕНКО. Формування міжкультурної мовної особистості в процесі викладання української мови як іноземної	44
Юлія КРАСНІКОВА. Питання української мови в репортажних текстах діаспори	48
Володимир КРУПКО. Ігрові методики для засвоєння архаїзмів, історизмів та військової лексики (історична свідомість через мову та цифрову грамотність)	52
Олекса МАРТІНЕЦ. Українська мова в Чеській Республіці	56

Лариса МАФТИН. Культура фахового мовлення в нових контекстах буття	59
Алла ОЛІЙНИК. Патріотичне виховання учнів на уроках української мови в умовах воєнного стану	62
Наталія ПОШИВАЙЛО-ТАУЛЕР. Фінансування етнічних шкіл у штаті Вікторія (Австралія) та його вплив на освітні процеси.....	66
Юрій ПРОКОПЕНКО. Сучасні цифрові застосунки для навчання та вивчення української мови як іноземної: загальний огляд і лінгводидактичний потенціал.....	70
Світлана РОМАНЮК. Роль української діаспори у збереженні рідномовної освіти на сучасному етапі	74
Галина СОХАНЬ. Формування мовно-культурного простору як маркера національної ідентичності: дидактичний підхід.....	78
Галина ТЕМНИК. Онлайн-ресурси з вивчення української мови як іноземної у порівняльному аспекті (2015-2025)	82
Галина ТРІЛЬ. Діаспорна українська: збереження ідентичності в умовах глобалізації.....	86
Наталія ФЛЕГОНТОВА, Ольга ЛЯЛІНА. Формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців з охорони здоров'я (з досвіду роботи)	92
Олеся ЦЕРКОВНЯК-ГОРОДЕЦЬКА. Роль української мови у вищій військовій школі	95
Вікторія ЧЕРЕПЕНЧУК. Мовне середовище українських мігрантів: у пошуках нових ідентичностей	97
ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ	102

УКРАЇНЬКА МОВА СЕРЕД УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ-БІЖЕНЦІВ

Пропоновані тези є частиною дослідження, присвяченого особливостям мовної поведінки українських біженців в Угорщині у побуті та між собою упродовж останніх трьох років. Мета доробку – узагальнити результати спостереження (тенденції та майбутні виклики) щодо використання мови українськими дітьми-біженцями на прикладі чотирьох моделей мовної поведінки. Соціолінгвістичне дослідження охоплювало період із березня 2022 року до березня 2025 року. Українські родини, які були одиницею спостереження, – це представники півдня і сходу України, які залишались протягом вказаного періоду в угорській області Чонград.

Із 2022 року з'явилися дослідження, у яких порушувалося питання щодо мови спілкування українських біженців у країнах ЄС, наголошувалося на тенденціях і перспективах для України [1; 4; 5]. Огляд наукової літератури дає змогу стверджувати, що маємо іноземні дослідження щодо данських, китайських, індійських, тайванських мігрантів у США, у яких простежено особливості володіння рідною мовою дітей мігрантів та вплив на неї мови країни перебування, але, на жаль, відчувається нестача соціолінгвістичних досліджень, які б подавали цілісну картину мовного портрета українських біженців [3; 7], особливо дитячого та підліткового віку.

Підкреслимо, що на старті дослідження у березні–квітні 2022 року українську як рідну визначили усі повнолітні опитувані. Мовний портрет українських дітей-біженців розглянемо на прикладі чотирьох типових моделей.

Модель А – діти, які на момент повномасштабного вторгнення були переддошкільного віку (зараз дошкільного), до садочка в Україні вони ще не ходили; народжені російськомовними громадянами України, перебувають у зросійщеному оточенні, культурному та інформаційному полі; три роки відвідують угорський садочок, вільно і без акценту говорять угорською, українську (якою не говорять і не розуміють) намагаються вчити щотижня на заходах української громади міста Сегед.

Модель Б – діти, які на момент повномасштабного вторгнення були молодшого шкільного віку (зараз середнього шкільного); з російськомовних родин, в Україні навчалися українською та могли нею спілкуватись (із використанням суржика); три роки відвідують угорську школу, угорською навчаються, вдома спілкуються російською, українська – в пасиві (все ще добре розуміють, але говорити вже складно, в українській школі онлайн-навчання припинили).

Модель В – діти, які у 2022 році були середнього шкільного віку (зараз старшого шкільного); з російськомовних родин, два-три роки навчаються в угорській школі, угорською володіють на середньому рівні (за умови навчання 2 роки в угорській школі) та на вищому рівні (за умови навчання 3 роки в угорській школі); вдома все російською (і вивчення угорської через російську); перший рік перебування в Угорщині частина з цих дітей навчалась онлайн в українській школі, українською говорять погано, але добре розуміють.

Модель Г – представлена однією дитиною, яка на момент вторгнення була переддошкільного віку (зараз дошкільного), з україномовної родини; вдома усе українською, відвідує угорський садочок з 3-х років, батьки навчили читати і писати українською, вільно володіє угорською та українською, читає українською та угорською, збирається до угорської школи, вдома мова – спілкуються лише українською.

Якщо говорити про тенденції на основі наведених моделей, то зрозуміло, що протягом трьох років українські діти-біженці, які відвідували заклади освіти в Угорщині, опанували мову країни перебування від рівня достатнього для навчання в школі до вільного володіння. Значна частина спостережуваних українських дітей-біженців перебуває в зросійщеному культурному та інформаційному полі вдома і в родині спілкується російською. Українська ж мова для дітей зі зросійщених родин, які вчили українську в українській школі, перебуває в пасивному вжитку і є не рідною, а скоріше, другою мовою (ймовірно, з подальшою тенденцією до переважання мовного коду країни перебування). Діти, які спілкуються в родині українською, які перебувають в україномовному культурному та інформаційному середовищі, зберегли та роз-

винули власні навички володіння українською мовою завдяки родині (та активного залучення в заходи української громади), і українська для них є рідною номінально, а не формально.

Щодо викликів, то їх вбачаємо передовсім у застосуванні методики вивчення української мови для дітей-біженців. Лише розуміючи рівень володіння українською мовою у дитини і застосовуючи відповідну до потреб методику, можна говорити про ефективність опанування української мови. Адже діти, для яких українська є другою [6, с. 7; 2, с. 56–57], а не першою (рідною), потребують і навчання за методикою вивчення української як другої (а не як рідної). Для тих, хто не володіє українською мовою, її, на нашу думку, потрібно вивчати, застосовуючи методику української як іноземної. А діти, які вільно володіють усіма чотирма комунікативними компетентностями з української мови, потребують і відповідного підходу. На жаль, в країнах перебування важко застосувати подібний диференційний підхід (це питання законодавства, фінансування, фахівців тощо), тож усю відповідальність покладено на батьків. Але важливо і те, що подібного диференційного підходу немає й в Україні, тому всі вчать однаково українську як рідну в школі, а за її межами значна частина дітей продовжує спілкуватись мовою східного сусіда. У не такій вже й далекій перспективі це загрожує тим, що матимемо населення з українським громадянством, але без володіння мовою країни, паспорт якої людина має.

ЛІТЕРАТУРА

1. Багмут І. Українська мова та переселенці з України в Угорщині: з досвіду Сегедського університету. *Ukrainisztika Magyarországon és a határon túl III. Nyíregyháza*. PIK-У, 2024. Р. 65–73.
2. Бойко Г. І. Навчання української мови як другої дітей віком 6–8 років в іншомовному середовищі. *Українська мова у світі*. Львів, 2016. С. 56–63.
3. Грушецький А. Опитування українських біженців в Німеччині, Польщі та Чехії: задоволеність життям за кордоном, повернення в Україну, інтерес до ситуації в Україні. *Пресреліз Київського міжнародного інституту соціології*. 14.05.2024. URL: <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1408&page=18> (дата звернення: 15.08.2025).
4. Ключковська І., Бойко Г., Галайчук О., Горда О., Данчишин Н., Темник Г., Трумко О. Українські суботні і недільні школи в Європі: відповіді на виклики війни : презентація дослідження. 21.03.2025. URL: <https://prezi.com/view/cWYOog9HO6KvISOvp1wz/> (дата звернення: 12.08.2025).
5. Левчук П. Російська мова та українці: що змінилося у 2023 році? URL: https://lb.ua/blog/pavlo_levchuk/582940_rosiyska_mova_ukrainsi_shcho.html (дата звернення: 12.08.2025).
6. Левчук П. Від рідної до другої. Українська мова українських дітей після трьох місяців навчання у польських школах. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Філологія. 2017. Вип. 64(2). С. 5–7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2017_64%282%29__4 (дата звернення: 15.08.2025).
7. Українські біженці після трьох років за кордоном. Четверта хвиля дослідження. Дослідження Центру економічної стратегії. 2025. URL: https://ces.org.ua/refugees_fourth_wave/ (дата звернення: 15.08.2025).

НАРОДОЗНАВСТВО ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНИЙ ҐРУНТ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В БУТТЄВОСТІ СЬОГОДЕННЯ

Мова – святиня народного духу, сакральна ментальна величина, осердя нації, визначальна відзнака і її потужна, конститутивна сила. Вона – основа пізнання етносу, джерело його повсякчасного, невинного розквіту. У мові, через мову та завдяки мові утверджується етнос. У мові і через мову реалізується весь духовний потенціал нації. У зв'язку з цим увага до мови у суспільстві повинна займати одне з першочергових місць.

Вивчення мови безпосередньо пов'язане з багатовіковою культурою етносу, з його історією, звичаєвістю, народною творчістю. У мові загалом, і в українській зокрема, зафіксовано в різних формах, закарбовано на різних рівнях, багатовимірно відтворено увесь досвід етносу: інтелектуальний, духовний, морально-етичний, креативний, матеріальний та ін.

Наша мова має давню і самобутню історію свого розвитку, сягаючи праглибин людської цивілізації. Факти мовного розвою, пам'ятки мови, мовні релікти – промовисті свідки багатовікового розвитку народу, докази його автентичності.

Питання народознавства (теоретичний та практичний аспекти) висвітлено у розвідках М. Грушевського, М. Драгоманова, І. Огієнка, С. Русової та ін. Духовно-матеріальні національні надбання осмислено в етнографічних дослідженнях О. Потебні, М. Сумцова, М. Костомарова, П. Чубинського, О. Воропая, І. Нечуя-Левицького, К. Грушевської, Д. Багалія, В. Наулка, у працях сучасних учених – Л. Орел, Г. Лозко, В. Скуратівського, О. Богуш, М. Стельмаховича, В. Войтовича, О. Ковальчука та ін. Народознавчий напрям став основою наукових пошуків мовознавців В. Русанівського, В. Жайворонка, С. Богдан та ін. Народознавчий компонент як складник освітнього та виховного процесу вимагає подальшого науково-теоретичного і практично-діяльнісного обґрунтування.

Народознавчий підхід у викладанні та навчанні рідної мови спрямований на культивування у повсякденні, на рівні спілкування, постійного вжитку, а не лише у професійному науковому обігові реліктових явищ та

рині мовної дійсності; означений діяльнісно-пізнавальний напрям передбачає орієнтацію на використання, також популяризацію різноманітного етномовного, етнографічного матеріалу, пов'язаного з прадавньою національною історією, культурою, літературою, мистецтвом, етнокомунікативною традиційністю, також із педагогікою, психологією, географією, естетикою, медициною, господарством, побутовою звичаєвістю тощо у найширшому обсязі. Це особливо актуально нині, у час інтенсивних міжнаціональних контактів. Утвердження власне національного духу в навчально-виховному процесі, відтак – культивування його в повсякденні – це збереження національної свідомості, етносу взагалі у світовому вимірі, що спричиняє недопустимість «стирання» національних рис, ознак, характерних прикмет буття, їх нівелювання, применшення, знецінення; це суттєве підкріплення фактів, що засвідчують високоцивілізаційний і самобутній, потужний, автентичний, багатовіковий розвиток нашого народу, не дають змоги зменшити його вагу, значущість і самобутність з-поміж інших культур. Апелювання до ріднокультурної інформації, ріднокультурного підґрунтя зумовлює укорінення національного духу як осердя національної свідомості, що визначально для утвердження, розвитку та збереження нашого етносу у світі.

Отже, сьогодення, сучасний стан культурно-історичного, політичного розвитку людства у планетарному масштабі, глобалізаційні процеси на Землі потребують, на нашу думку, уваги до національного джерела як основи, фундаменту, ціннісного орієнтиру в піднесенні кожного національного соціуму. Таким джерелом виступає етнічна мова, що базується на фактах національної дійсності, національного духу, національного досвіду і нероздільно пов'язана з народознавчим контекстом буття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єрмоленко С. Мова і українознавчий світогляд : монографія. Київ : НДІУ, 2007. 444 с.
2. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури : словник-довідник. Київ : Довіра, 2006. 703 с.
3. Стельмахович М. Г. Народна педагогіка. Київ : Рад. школа, 1985.
4. Тищенко К. Долітописна мовна історія українців. Київ : Посвіт, 2016. 752 с.
5. Тищенко К. Етномовна історія прадавньої України. Київ : Аквілон-Плюс, 2008. 479 с.

ЗНАЧЕННЯ ФОЛЬКЛОРНИХ ДЖЕРЕЛ ДЛЯ ПІЗНАННЯ ФАКТІВ РІДНОМОВНОЇ ДІЙСНОСТІ

У сучасному українському суспільстві не применшує своєї ваги фольклор як джерело повсякчасного духовного збагачення індивідів. Величезний вплив, на нашу думку, відіграє фольклор у пізнанні глибин мовної дійсності, в осмисленні витоків мовно-культурних традицій.

Фольклор (народна творчість, усна народна творчість, народна словесність) – «усна традиційна творчість народу, особливий тип культурної комунікації» [1], що, на думку вчених, охоплює як твори динамічні (мистецтво слова, танці, музика, театр), так і зразки статичної культури (прикладне (народно-декоративне) мистецтво, народна архітектура). У вузькому тлумаченні фольклор постає як усна народна творчість, що формується колективно і невіддільно пов'язана з життям і побутом певного етносу, із характерними рисами та історією народу. Фольклор асоціюється з народною мудрістю, народними знаннями, різними проявами народної духовної культури.

Усна народна творчість є неоціненним джерелом для всебічного осмислення, глибинного вивчення національної мови (напр., самобутньої лексики, форм мовного етикету та ін):

Сидить дід на печі,
Упліта калачі,
Бабка на припічку,
Не вечеряючи.
«Бабко моя,
Щебетушечко,
Чом не вечеряєш,
Моя душечко?» («Сидить дід на печі»).

Прийди, милий, прехороший,
Скинь чоботи, прийди босий («Чом, чом не прийшов»).

Ой завернувся
Та умиюся –
На тебе, серденько,
Хоч подивлюся («Ой горе, горе»).

Фольклор в усій різноманітності – царина прадавнього сакрального досвіду, втіленого в слові (скажімо, замовляння, колискові пісні, прислів'я, фразеологізми). Саме усна словесність апелює до слова як першого елемента світу.

Мова фольклорних пам'яток тим показова у пізнавальному сенсі, що може бути безпосереднім відображенням характеру, вдачі етномовоносців. Скажімо, вигук «гей!» в українців – показник войовничого духу, козацької відваги, свободолюбства. Часто спостерігаємо використання цього вигуку в козацьких псалмах – українських народних думах:

*На татарських полях
Та на козацьких шляхах
То ж не вовки-сіроманці
Квилять та проквиляють,
Не орли-чорнокрильці клекочуть,
Попід небесами літають, –
То ж сидить на могилі
Козак старесенький,
Як голубонько сивесенький,
Та на бандуру грає-виграває,
Голосно жалібно співає.
Гей, і кінь же біля набою,
І піхви – без шаблі булатної,
Тільки осталася козакові його
Постріляний та порубаний,
І ратища поламані,
І в ладівниці – ні днісенького бандура подорожня
Та в глибокій кишені тютюну півпапушки,
Та люлька-бурулька (**«Смерть козака бандуриста»**).*

Фактами характеру українців, знаками їхньої чутливої, тонкої вдачі слугують мовні одиниці зі зменшено-пестливими суфіксами, які надто продуктивні в українському фольклорному слововживанні:

*Ой ходила дівчина бережком,
Заганяла селезня батіжком.*

.....
Коли б тобі горенько да печаль,
То б ти вийшов на вулицю та й кричав
(«Ой ходила дівчина бережком»).

Попід терном стежечка
Битая була.
А стежечкою дівчина
По водицю йшла.
По водицю вона йшла,
Відерце несла.
А в дівчини брівоньки,
А в дівчини чорнії –
Матуся дала **(«Попід терном стежечка»).**

Заспіваймо пісню веселеньку
Про мандрівця молоденького **(«Заспіваймо пісню веселеньку»).**

Тексти усної словесності відкривають перспективи пізнання са-
мобутності рідної мови на всіх рівнях. Фольклорні словесні зразки не
тільки фіксують, а й своєрідно зберігають нашу мову, її, так би мовити,
первинний, чистий, основоположний вигляд, не обтяжений різними
впливами.

Отже, мова фольклорних зразків – неоціненний скарб, прадавнє ба-
гатовікове надбання, що заслуговує пошанування і вивчення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бріцина О. Ю. Фольклор. *Енциклопедія історії України*. / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Т. 10 (Т–Я). Київ : Наукова думка, 2013. С. 310–313. URL: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-00-1359-9/978-966-00-1359-9.pdf>
2. Енциклопедичний словник символів культури України: 5-е вид. / за заг. ред. В. П. Коцура, О. І. Потапенка, В. В. Куйбіди. Корсунь-Шевченківський : ФОП Гавришенко В. М., 2015. 912 с.
3. Єрмоленко С. Я. Мовно-естетичні знаки української культури. Київ : Інститут української мови НАН України, 2009.
4. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: словник-довідник. Київ Довіра, 2006. 703 с.
5. Жартівливі пісні. Київ : Державне вид-во худ. літератури, 1968. 217 с.

МЕТОД МОВНИХ БІОГРАФІЙ І ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ У ЧАС ВІЙНИ

Соціолінгвісти, підхопивши ідеї біографічного напрямку в соціології та психології, розпрацювали метод мовних (авто)біографій, сутність якого впливає вже з тлумачень слів *автобіографія* та *біографія* («Опис свого життя» [2, с. 11] і «Опис чийого-небудь життя і діяльності; життєпис. // Життєвий шлях кого-небудь» [2, с. 187] відповідно).

Виходячи з накопиченого досвіду використання цього методу (аналітичні огляди див.: [5; 6; 9; 1]), а також ураховуючи власні напрацювання, потрактуємо **мовну (авто)біографію** як опис мовного життя окремої людини (самого себе чи когось іншого) або групи людей за певною соціальною ознакою з урахуванням її / їх мовної поведінки, мовної компетенції, мовних потреб і преференцій тощо. Докладний огляд досліджень з використання методу мовних біографій див.: [1]. Зокрема, у праці подано кілька дефініцій поняття «мовна біографія» в українсько-, англо-, німецько- та польськомовній науковій літературі [1, с. 90].

Під час інтерв'ю і в процесі його аналізу соціолінгвіст з'ясовує, коли (у якому віці), де і як (у родині, у школі, в іншому навчальному закладі або самотійно) інформанти-білінгви засвоїли певні мови: виявляє сфери, у яких вони використовують ту чи ту мову (сім'я, освіта, армія, професійна діяльність, сфера обслуговування, соціальні мережі та інтернет загалом тощо); встановлює динаміку вибору мови; аналізує мовні преференції та мовну компетенцію респондента, зміну цих параметрів упродовж усього життя; вивчає ставлення до своїх мов, погляди на їх збереження, формування етномовної ідентичності тощо [5; 6; 7; 8; 9; 10].

Соціолінгвісти простежують взаємозв'язок між біографією людини в загальному розумінні та її мовною (авто)біографією. Зосібна, І. Неквапіл на прикладі мовної біографії чеського німця продемонстрував, як «розповідь про свою мову міцно вписана в “загальну” біографію людини» [7, с. 95]. Подібного висновку дійшла А. Вершик, яка помітила, що біографії носіїв їдиш «нерозривно зв'язані з їхніми мовними історіями» [10, с. 40].

А. Павленко, узагальнюючи думки соціолінгвістів, які вдавалися до використання методу мовних (авто)біографій, так окреслює широкий контекст, у який занурені мовні мемуари: «історії, які ми розповідаємо, ніколи повністю нам не належать – для нас і разом з нами їх співконструюють наші співрозмовники, реальні чи уявні; час і місце в історії зображуваних подій; час і місце їх оповіді; мова, яку ми обираємо для оповіді, а також культурні конвенції мовної спільноти, у якій злокалізовано наратив» [9, с. 180].

У яких випадках виникає потреба використовувати метод мовних (авто)біографій?

1. Коли потрібно здійснити соціолінгвістичний аналіз індивідуальної багатомовності (на відміну від соціальної багатомовності, яку здебільшого вивчають за допомогою макросоціолінгвістичного інструментарію) [10, с. 39] і продемонструвати «динаміку вибору мови, мовних уподобань і компетентності багатомовної особистості» [10, с. 40].

2. У ситуації бі- та мультилінгвізму, тобто коли мовець не лише володіє двома і більше мовними кодами, а вважає рідною більш ніж одну мову, адже з плином часу ідентифікація білінгва / мультилінгва може змінюватися і, відповідно, він може мати різні рідні мови (коли обговорюють поняття «рідна мова», треба пам'ятати, що як дослідники, так і пересічні мовці можуть його визначати, виходячи з різних критеріїв) [10, с. 38]. У такому разі посилюється (порівняно з монолінгвами) мотивація до метамовної рефлексії – роздумів мовця про свою / чужу мову, оцінні характеристики мови / мов, способи засвоєння мови тощо.

3. Тоді, коли інші методи не спрацьовують, а мовна (авто)біографія може висвітлити ті деталі, «які інакше залишаються невидимими» [10, с. 47]. Зокрема, під час використання методу анкетування «поза увагою і подальшим аналізом дослідника опиняється особистий життєвий досвід особи» [3, с. 206]. Метод мовних (авто)біографій якраз і дає змогу «зазирнути у приватний світ людей <...> і поглянути зсередини на процеси вивчення, використання та втрати мови» [9, с. 164], отримати верифіковані дані про реальне мовне життя не лише опитуваного мовця, а й принаймні його найближчого оточення чи ширше – мовної спіль-

ноти, об'єктивно встановити мовну компетенцію та з'ясувати мотиви й аргументації «можливої чи реальної зміни її (особи) мовного і / або етнічного самоототожнення» [3, с. 206]. Як свідчить досвід використання цього методу, особливо продуктивним він виявився під час вивчення таких проблем, як «конструювання ідентичности; взаємодія мови та емоцій; страхи та бажання, пов'язані з мовленням, або мовні атитюди, зумовлені мовними ідеологіями та навколомовним дискурсом» [5, с. 2]. Іншими словами, йдеться про дослідження, здійснені в річищі психолінгвістичного або соціопсихолінгвістичного аспектів.

4. У випадках, коли цей метод стає чи не єдиним доступним методом мікро- і макродосліджень мовної ситуації. Наприклад, для діахронних соціолінгвістичних досліджень, якщо джерел недостатньо, а можливості отримати необхідні дані обмежені, а подеколи їх зовсім бракує [8, с. 64; 9, с. 165], або для синхронного вивчення соціолінгвістичної ситуації безпосередньо під час конвенційної війни, на чому в умовах сьогоденної російсько-української війни наголошують українські соціолінгвісти (С. О. Соколова, О. М. Данилевська, І. М. Цар, Н. Р. Матвеєва, С. М. Немировська та ін.).

Метод мовних (авто)біографій не позбавлений певних недоліків, зокрема, йому можна дорікнути за деяку суб'єктивність отриманих даних – спогадів, трактувань і оцінок певних подій, фактів, явищ. Водночас треба врахувати, що мовні (авто)біографії мають не тільки наукову, а й суспільну значущість, оскільки, з одного боку, аналіз індивідуального мовного досвіду, який репрезентують мовні мемуари, уможлиблює виявлення тенденцій типової мовної соціалізації, що відбувається в певних соціокомунікативних умовах, а отже, дає змогу вивчати мовну ситуацію за певними ознаками (кількісними, якісними чи оцінними) або всеохопно, а з іншого – мовні біографії є задокументованими свідченнями очевидців про той чи той історичний відтинок (згадаймо усні історії як окремий історичний напрям), особливо під час війни чи інших соціально-політичних зрушень.

Верифікацію даних і, відповідно, об'єктивність дослідження забезпечує метод триангуляції, який передбачає «зіставлення даних із різних

джерел» [1, с. 95]. Варто звернути увагу на те, що мовні біографії здебільшого потребують підтвердження на основі даних, отриманих іншими методами. За можливості, залучають історичну, соціально-політичну, соціологічну та демографічну інформацію, результати соціолінгвістичних масових опитувань про мовну поведінку мовців тощо [див., наприклад: 9, с. 169]. І, навпаки, самі мовні біографії використовують для підтвердження отримуваної інформації, коли вони стають джерелом, що її доповнює, та засобом верифікації попередніх результатів [8, с. 64].

Принагідно висловимо окремі зауваги щодо застосування методу, які нам видаються важливими. По-перше, зазначимо, що в умовах війни взаємодія дослідника і респондента має виразний психотерапевтичний характер. Розмова відбувається не між приїжджою, сторонньою людиною з місцевими мешканцями, а між людьми, які перебувають в однакових умовах життя – у прикордонному місті під час повномасштабної збройної агресії – та зазнають усіх перипетій воєнного часу, через що рівень довіри та відвертості спілкування зростає. До того ж інтерв'юер і респондент можуть бути знайомі один з одним, що також впливає на щирість і правдивість відповідей. Наші спостереження суголосні з настановами П. Бурдє щодо проведення інтерв'ю, викладеними у праці «Розуміння» (“Understanding”) [4]. Зосібна, автор рекомендує дослідникам встановити з респондентами такі відносини, де перші мають обрати роль емпатичного співрозмовника, уважного слухача, який здатен переймати мову, погляди, почуття і думки респондента [4, с. 609]. П. Бурдє вважає, що дослідникам необхідна свобода вибору респондентів: це можуть бути люди, яких вони знають, або ті, з ким їх можуть познайомити, адже «соціальна близькість і знайомство забезпечують дві умови “ненасильницької” комунікації» [4, с. 610].

По-друге, цінність емпіричного матеріалу збільшується за наявності повторного інтерв'ю (згадаймо дослідницький досвід І. Неквапіла, яким він ділиться у своїх працях, напр.: [7; 8], а в нашому випадку – це до і після повномасштабного вторгнення), що також можливе за умови постійного перебування дослідника в полі. Власне, звернення до методу мовних біографій зумовлено не стільки потребою встановлення

статистичних даних (це й некоректно через нерепрезентативну вибірку), скільки необхідністю з'ясування динаміки змін у свідомості мовців у зв'язку із формуванням і конструюванням нової (чи то пак відновлюваної) ідентичності. Поміж іншого, зібрані тексти дають змогу встановити рівень мовної компетентності респондентів, а повторні інтерв'ю – пересвідчитися в її динаміці.

По-третє, важливо, що інтерв'ю стає поштовхом для подальших роздумів респондентів про те, ким вони є в цьому світі, до якої етнічності себе уналежнюють, яка мова рідна і чому, якою мовою легше спілкуватися, а якою мовою хотіли б, щоб спілкувалися їхні діти й онуки тощо. Неодноразово спостережено, що після інтерв'ю в респондентів виникає бажання продовжити спілкування, оскільки вони згадують важливі, як на їхню думку, життєві історії, розмови, факти, уточнювальні деталі тощо. І тому впродовж певного часу після інтерв'ю триває листування респондентів із дослідником, нерідко вони самі телефонують або надсилають аудіоповідомлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кісс Н., Шумицька Г. Соціолінгвістичний метод мовної біографії та практика його застосування на Закарпатті. Соціальне у мові та мова в соціумі : колективна монографія. Київ : НаУКМА, 2023. С. 83–133. [Електронне видання]. <http://surl.li/oroks> (дата звернення: 25.10.2025).
2. Словник української мови : в 11 т. (1970–1980). Київ : Наукова думка, 1970. Т. 1: А–В. 799 с.
3. Чемес В. Мовна біографія як соціолінгвістичний прийом. Українське мовознавство. 2003. Вип. 27–28. С. 206–211.
4. Bourdieu P. Understanding. The Weight of the World. Social Suffering in Contemporary Society. Stanford : Stanford University Press, 1999. P. 607–626.
5. Busch B. Methodology in biographical approaches in applied linguistics. Working Papers in Urban Language & Literacies. 2016. № 187. P. 1–12.
6. Franceschini R. Language biographies. Sociolinguistica. International Yearbook of European Sociolinguistics. 2022. № 36(1–2). P. 69–83.
7. Nekvapil J. From the biographical narratives of Czech Germans. Language biographies in the family of Mr. and Mrs S. Journal of Asian Pacific Communication. 2001. № 11(1). P. 77–99.
8. Nekvapil J. Language biographies and the analysis of language situations: on the life of the German community in the Czech Republic. International Journal of the Sociology of Language. 2003. № 162. P. 63–83.
9. Pavlenko A. Autobiographic Narratives as Data in Applied Linguistics. Applied Linguistics. 2007. № 28(2). P. 163–188.
10. Verschik A. Linguistic Biographies of Yiddish Speakers in Estonia. Folklore. Electronic Journal of Folklore. 2002. Vol. 20. P. 38–52. Tartu : Folk Belief and Media Group of Estonian Literary Museum.

УКРАЇНЬСЬКА МОВА У ПРОЦЕСАХ КОНСОЛІДАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА ТА ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Мова – це надійний оберіг нації, що формує її ідентичність, згуртовує народ і захищає державу та її національні інтереси. Про українську мову слушно сказано словами класиків: вона – «жива схованка людського духу» (Панас Мирний), «росте елементарно, разом із душею народу і є коштовним скарбом народу» (Іван Франко), є «зброєю іскристою, щирою й гартованою» (Леся Українка), «генофондом культури» (Олесь Гончар), «музикою, мелодикою, барвами буття, інтелектуальною й мислительською діяльністю народу» (Олександр Олесь). Недавнім сучасна поетеса Ліна Костенко застерігає: «Нації вмирають не від інфаркту – спочатку їм відбирає мову» [1].

Науковці, які досліджують питання становлення та розвитку мови, а також її державного статусу, підкреслюють важливість подальшого аналізу соціолінгвістичних процесів в Україні. У межах цієї проблематики різні підходи до її осмислення висловлювали О. Вишняк, О. Заремба, В. Котигоренко, О. Майборода, М. Панчук, С. Римаренко, Н. Чабан та інші. Вони акцентують на складності й багатогранності підходів до вивчення питань, що стосуються ролі, статусу та перспектив української мови.

Як зауважує О. Зеленська, українська мова є унікальним культурним явищем та результатом творчої діяльності суспільства, яка безперервно розвивається. Мова – явище системне, яке має ряд взаємопов'язаних функцій, серед яких комунікативна, ідентифікаційна, експресивна, гносеологічна чи пізнавальна, мислетворча, естетична, номінативна, світоглядна й соціокультурна [2].

Суспільство, орієнтоване на виховання культурної особистості, акумулює потужний духовно-інтелектуальний потенціал, оскільки саме культура мовного спілкування є основою стабільності та культурного поступу демократичної держави. Тому кожен мовець, незалежно від сфери усної переконуючої комунікації, повинен відчувати високу відповідальність за словесний вчинок, словесну дію, бо у широкому розумінні комунікація переймається проблемами впливу мислення на свідомість,

буття, екзистенційну дійсність [4].

На сучасному етапі розвитку України спостерігається складна й неоднозначна мовна ситуація, зумовлена дією історичних, соціолінгвістичних і географічних чинників. Особливо вагомим серед них є історичний, адже український народ проходить тривалий шлях боротьби за власну мовну та культурну самобутність. Мова виступає провідним чинником національної єдності, об'єднуючи людей міцніше, ніж політичні, соціальні чи релігійні відмінності. В умовах повномасштабної війни проти України значення рідної мови ще більше посилюється, адже вона стає не лише засобом комунікації, а й потужним інструментом спротиву, самоідентифікації та консолідації нації перед зовнішньою загрозою.

Важливість мови для розвитку людської цивілізації є беззаперечною. Як зазначає Н. Попович, мова – своєрідний продукт суспільства. Її структура, на відміну від мислення та здатності говорити, не є природним даром людини, властивістю людського мозку, вищої нервової діяльності, вона є лінгвістичним відображенням історії розвитку суспільної свідомості її носіїв. Функції держави – це роль, яку вона відіграє щодо суспільства, це основні напрями її діяльності. Реалізуючи власні функції, держава має реальні механізми впливу на мовні процеси в суспільстві. Йдеться про усвідомлений вплив держави на функціонування, розвиток мови та її основних функцій, на взаємодію мов [3].

Цей свідомий вплив виявляється на різних рівнях мови й у різних формах: держава може сприяти розвитку мови чи повільному обмеженню її вживання; має всі можливості (у тому числі й механізми) для розширення функцій мови законодавчо (сфери обов'язкового використання) та шляхом організації відповідних систем освіти – у школах, вищих навчальних закладах, через систему підвищення кваліфікації, друкуванням літератури цією мовою тощо; держава здатна здійснити будь-яку доцільну дію, що стосується вдосконалення чи нормування звукового складу, морфологічної, синтаксичної, стилістичної, лексико-семантичної систем мови. Відтак, активний вплив держави та суспільства на мову виявляється в різноманітних аспектах і з використанням різних способів та прийомів [3].

Таким чином, у сучасному світі мова постає одним із ключових чинників державної стійкості та національної самобутності. З огляду на це, кожна держава має дбати про всебічний захист і розвиток своєї державної мови, адже вона є носієм культурних цінностей народу та показником його унікальності серед інших націй. Знецінення рідної мови неминуче веде до послаблення духовного потенціалу народу й дестабілізації самої держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безотосний М. Без мови немає нації, а без нації – держави [Електронний ресурс]. *Рідний край*. 2013. № 1. С. 45–48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Almpolt_2013_1_11.
2. Зеленська О. П. Українська мова як важливий елемент національної культури та її значення для культурологічної підготовки курсантів ВНЗ МВС України [Електронний ресурс]. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Педагогічні науки. 2012. № 15 (3). С. 26–34. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2012_15\(3\)_6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2012_15(3)_6).
3. Попович Н. Розвиток мови як віддзеркалення впливової ролі держави [Електронний ресурс]. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2011. Вип. 2. С. 267–275. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2011_2_37.
4. Чабан Н. І., Кравченко І. Ф. Підготовка майбутніх юристів до професійного ділового спілкування. *Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави* : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 21 квітня 2011 р.). Одеса : ОДУВС, 2011. С. 274–277.

КРАЄЗНАВЧИЙ ПОСІБНИК «КЛЮЧ ДО УКРАЇНИ: ВЕЛИЧ МАЛИХ МІСТ»: СТРУКТУРА ТА ЗМІСТОВЕ НАПОВНЕННЯ

У серпні 2025 року колектив авторів Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка» (МІОК), а саме Ірина Ключковська, Оксана Галайчук, Оксана Трумко та Ольга Руснак, презентував посібник з української мови як іноземної «Ключ до України: велич малих міст» (рівень В1) [1].

Цей навчальний матеріал створено для вдосконалення знань української мови як іноземної чи успадкованої. Він призначений для іноземних студентів та учнів закордонних українознавчих шкіл. Видання можна ефективно використовувати як на заняттях у класі, так і для самонавчання.

Метою авторів було показати, що «не лише у великих містах творилася історія та культура України. Дуже часто саме менші за розмірами чи іншими ознаками населені пункти були тими осередками, де ухвалювали важливі історичні рішення, де народжувалися та поставали знакові для нашої країни постаті, де зароджувалися ремісничі цехи та мистецькі центри, де створювалися рекреаційні зони тощо» [1, с. 3]. Саме тому в основі посібника – 30 краєзнавчих текстів про культурні-мистецькі, етнографічні, історичні, географічні особливості невеликих поселень України – Бахмута, Бахчисарая, Борщева, Вилкового, Григорівки, Іванкова, Ізи, Кролевця, Косова, Монастирища, Олешків, Опішні, Пархомівки, Петриківки, Яворова.

Навчальне видання містить два типи текстів: для формування, розвитку та вдосконалення навичок читання і слухання. Такий підхід дозволяє зануритися в атмосферу міста з різних сторін: від візуального сприйняття письмового тексту до емоційного сприйняття усної мови, адаптованої для запропонованого рівня.

Посібник має чітку, логічну та повторювану структуру, що допомагає учневі працювати системно. Кожен розділ починається зі словника нових або маловідомих слів і завдань для їх запам'ятовування, а також актуалізації теми до сприйняття основного матеріалу.

Після цього подається основний текст, а за ним – післятекстові вправи, що допомагають перевірити розуміння прочитаного чи прослуханого. Окремий блок займають інтерактивні завдання, спрямовані на розвиток комунікативних навичок і творчого мислення. Як засвідчує досвід МІОКу, такий спосіб обрамлення навчального тексту є надзвичайно ефективним.

У підручнику гармонійно поєднано класичні завдання – тести, вправи «Правда чи ні?», пошук «зайвого» слова, заповнення пропусків, відповіді на запитання – із креативними видами роботи. Є безліч ідей для побудови діалогів та розігрування комунікативних ролей: продавець / покупець, ведучий кулінарного шоу, журналіст, художник, скульптор, мер міста, дослідник, поліціант тощо.

Видання містить завдання, що спонукають до створення проєктів різного масштабу: планування весілля, організація квестів чи флешмобів, підготовка презентацій, складання туристичних путівників, складання меню для ресторанів, рекламних роликів, розроблення концепцій музею, артгалереї або навіть виставки у шахті. Учні можуть пофантазувати: продовжити текст чи скласти альтернативну історію.

У посібнику є чимало ребусів і кросвордів, граматичних завдань та вправ для розвитку письма. Перегляд відеоматеріалів дозволяє краще візуалізувати почуте або прочитане, а також формує міжкультурну компетентність. Значну увагу приділено роботі з ілюстраціями – вони не лише прикрашають матеріал, а й стають основою для обговорення та письмових описів.

Сучасні технології теж інтегровані у процес навчання. Для виконання завдань учні можуть залучати соціальні мережі, інтернет-ресурси, іноді навіть засоби штучного інтелекту. Це робить навчання більш наближеним до їхнього повсякденного життя, адже ми прагнемо, щоб інтерес до телефону та онлайн-середовища приносив користь. Виконання вправ передбачає поєднання особистого досвіду учнів, знань, отриманих із текстів, та результатів власного пошуку й аналізу.

Навчальний компонент вдало поєднано із виховним аспектом, який розвиває в учнів почуття патріотизму, коли вони читатимуть/слуха-

тимуть тексти про окуповані чи знищені Бахмут, Соледар, Григорівку, Олешки. Акцентовано увагу на формуванні моральних принципів та правил поведінки в суспільстві та на природі.

Отже, посібник «Ключ до України: велич малих міст» – розповіді про маленькі, але не менш значущі містечка України. Це місця, де творилася і твориться історія, народжувалися відомі особистості, зароджувалися і зберігаються національні ремесла та традиції. Ми прагнемо, щоб іноземці, які раніше не мали особистого зв'язку з Україною, відкрили її для себе через наше навчальне видання. А ті, хто вивчає українську як мову своїх предків, змогли доторкнутися до місць, пов'язаних із їхнім родовим корінням. Тут є велич, пам'ять і надія. Це містечка, які окупували, намагалися знищити, або такі, які вистояли та продовжують існувати, щоб жити й розвиватися в майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ключ до України: велич малих міст : навчальний посібник з української мови як іноземної (рівень В1) / Ключковська І., Галайчук О., Трумко О., Руснак О. Львів : «Растр-7», 2025. 194 с.

НОВІ СТАТУСИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Українська мова є однією із найпоширеніших 30–40 мов світу. Сьогодні кількість її носіїв складає від 40 до 45 млн осіб [5]. Нею розмовляють насамперед громадяни України, а також представники інших країн (Канади, Бразилії, Аргентини, США, Австралії, Польщі, Румунії, Молдови, Казахстану тощо), які володіють цією мовою як рідною чи успадкованою.

Відповідно до Ст. 1 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» українська мова має статус «єдиної державної мови в Україні» [3].

Офіційний статус з 2021 р. українська мова має й у бразильському муніципалітеті Прудентополіс, що є центром української діаспори в Бразилії [11]

Зацікавлення українською мовою зросло після 24 лютого 2022 р. (повномасштабне вторгнення росії в Україну).

Наша мета – простежити, що сприяє популярності української мови у світі, та чи змінився її статус у країнах Європи, починаючи від зазначеної дати.

За даними звіту про мовні тенденції у світі, який представили аналітики популярної онлайн-платформи з вивчення мов «Duolingo», важливим показником 2022 року стало значне збільшення кількості людей, які вивчають українську мову. Загалом це понад 1,3 млн осіб у світі. Найбільше зацікавлених було в Ірландії, Німеччині, Польщі, Нідерландах і Чехії. Таке зростання викликане насамперед увагою до України, до її героїчних людей та почуттям солідарності з ними [10].

Дедалі більшої популярності українська мова набуває і в культурних просторах світу. Це відбувається завдяки ініціативі першої леді України Олени Зеленської – Проєкту з українізації світових пам'яток, започаткованому у 2019 р. У його межах вже створено 110 аудіоекскурсій у 56 країнах світу [6].

Окрім популярності, українська мова почала набувати нових статусів у Європейському Союзі (ЄС). Зокрема 21 березня 2022 р. Україну прийняли до мовного простору ЄС, оскільки вона стала асоційованим членом Європейської федерації національних мовних інституцій (EFNIL). Федерація об'єднує зазначені інституції країн-членів ЄС, здійснює контроль

за виконанням мовного законодавства, а також концентрує діяльність на захисті державних мов, збирає матеріали про мовну політику в ЄС і сприяє заохоченню до вивчення офіційних європейських мов задля мовного та культурного розмаїття в ЄС [9].

За рік (у травні 2023 р.) українську мову офіційно внесли до системи перекладів Єврокомісії «eTranslation», що стало важливим стратегічним кроком для України. Переваги цього нововведення: 1) можливість перекладати законодавчі акти ЄС українською мовою; 2) пришвидшення аналізу та впровадження таких офіційних документів; 3) переклад українського законодавства мовами ЄС; 4) сприяння переговорам щодо членства України в ЄС [1].

Поступово змінюється статус української мови й в освітніх системах європейських країн. Якщо раніше українську мову за кордоном вивчали здебільшого в неформальних закладах освіти (суботніх і недільних школах, освітніх центрах, асоціаціях тощо) або загальноосвітніх школах, де діяли класи чи факультативи для представників української нацменшини, то останнім часом спостерігаємо запровадження предмету «Українська мова як іноземна» (УМІ) у закладах шкільної освіти країн ЄС. Так, УМІ вже мають змогу вивчати у школах Німеччини (федеральна земля Гессен), Чехії, Польщі, Франції (регіони Парижа, Альп-Марітіма, Версаль та Кретея) [8; 7; 4].

Отже, зацікавленню українською мовою та зростанню запиту на її вивчення у світі, починаючи з 24 лютого 2022 року, сприяє увага до України як героїчної держави, що відстоює свою незалежність на полі бою з ворогом. На поширення мови за межами України позитивно впливає українізація світових пам'яток. Додалися й нові статуси для української мови, зокрема в межах Європейського Союзу: асоційоване членство в Європейській федерації національних мовних інституцій (EFNIL); введення до системи перекладів Єврокомісії «eTranslation»; вивчення як іноземної в низці європейських країн.

Дуже важливо не втратити та примножити цю популярність на синхронному зрізі ХХІ ст. та в наступні епохи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ближче до Євросоюзу: відтепер українська – одна з мов для перекладу! *Міністерство цифрової трансформації України*. URL: <https://t.me/mintsyfra/4085> (дата звернення: 03.10.2025).
2. Дячишин А. Українська мова вперше стає другою іноземною у Франції. *Радіо Свобода*. 1 вересня 2025. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayinska-mova-frantsiya-shkoly/33518560.html> (дата звернення: 03.10.2025).
3. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». *Рада*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (дата звернення: 03.10.2025).
4. Можливість вивчати українську мову як другу іноземну в польських школах. *Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/news/mozhlyvist-vyvchaty-ukrainsku-movu-iak-druhu-inozemnu-v-polskykh-shkolakh> (дата звернення: 02.04.2025).
5. Мозер М. Українська мова. *Енциклопедія історії України*. Кн. 2 / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К. : Наукова думка, 2019. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Ukrainska_mova (дата звернення: 03.10.2025).
6. Україномовні гіді з'явилися ще у трьох музеях світу. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/4042157-ukrainomovni-gidi-zavilisa-se-u-troh-muzeah-svitu.html> (дата звернення: 03.10.2025).
7. Українська мова у чеських школах як друга іноземна: зміни з 1 вересня. *ProUKRAÏNU*. URL: <https://proukrainu.blesk.cz/ukrainska-mova-u-cheskykh-shkolakh-yak-durha-inozemna-zminy-z-1-veresnia/> (дата звернення: 09.04.2025).
8. У Німеччині українську мову вивчатимуть у школах як другу іноземну: деталі. *VisitUKRAINE*. URL: https://visitukraine.today/uk/blog/4634/in-germany-ukrainian-will-be-taught-as-a-second-foreign-language-in-schools-details?srsId=AfmBOo01xUfMjT98P4XVfG87al2ipG-G_-v5l3-h7R5JbqD6g-Dlvu7q#oglyad-situaciyi-osvitni-mozlivosti-dlya-ukrayinskix-ditei-u-nimeccini (дата звернення: 02.04.2025).

9. Уповноважений із захисту державної мови. Сьогодні, 21 березня, на позачерговому засіданні Генеральної асамблеї Європейської федерації національних мовних інституцій (EFNIL). Facebook. <https://www.facebook.com/profile/100068984387109/search/?q=EFNIL>
10. Duolingo language report 2022. URL: <https://blog.duolingo.com/2022-duolingo-language-report/#language-learners-rally-behind-ukraine> (дата звернення: 03.10.2025).
11. Ukrainian World Congress – Світовий Конгрес Українців. Українська мова стала офіційною мовою муніципалітету Прудентополіс у Бразилії. Facebook. <https://www.facebook.com/UkrainianWorldCongress/posts/pfbid03HiMkXD4VEXL5CVgdr9SG4ktHTshnE5kq2oYutFSRdV3k8CEBe7qAPFmnCJ4rUGyl>

НЕДОЛІКИ В РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ПЕВНИХ ФОНЕТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (НА ПРИКЛАДІ НАВЧАЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ)

На недоліках у репрезентації фонетичної системи української мови в навчально-методичній літературі загострює увагу, зокрема, Н. Гайдиш. Покликається дослідниця, з-поміж іншого, на те, що «у багатьох посібниках і підручниках з української мови для іноземців виклад фонетичної інформації недостатній» [1, с. 33]. Розв'язок проблеми вона бачить у створенні деталізованіших «фонетичних та ортоепічних практикумів», які «доречно доповнити аудіозаписами й зображеннями позицій мовних органів у фазах експерсії-витримки; тоді мовець зможе порівнювати описану систему з артикуляційною базою рідної мови» [1, с. 33].

Мусимо зазначити, що в практичній роботі також неодноразово натрапляли на згадану проблему. Так, автори знаних підручників з української мови як іноземної, як-то: «Вивчаймо українську мову!» (М. Джура) [2], «Яблуко» (М. Бурак), «Крок-1» (О. Палінська, О. Туркевич) [8], «Українська мова для іноземців. Крок за кроком» (Д. Мазурик) [6], «Українська мова як іноземна. Розділ І. Фонетика» (Р. Жангазинова, С. Кусяк) [3], «Українська мова. Практичний курс для іноземців» (Г. Мацюк) [7] тощо, не відображають усіх підставових особливостей вимови українських фонем.

Зокрема, жоден із них не розглядає відмінності української літери «и» ([I]) від російської («ы») чи польської («у»), хоч вимовляється звук, який ці букви передають, по-різному: в українській це, як відомо, неогублений голосний передньо-середнього ряду середньо-високого підняття (близький за вимовою до англійського [I]), у російській і польській – середнього ряду високого підняття. Такий аспект особливо актуальний для студентів, що знають споріднені з українською мови. Також ніде з раніше переліченої навчальної літератури не зазначено, що літерою «в» в українській мові передають не тільки приголосний [в] ([v]), а й – у певних позиціях у слові – [ў] ([w], «у нескладотворчий»), рівно ж як

і те, що літера «й», залежно від контексту, відтворює на письмі фонему [j] або [i] («і нескладотворчий»).

Варто зауважити, що згадана проблема частково не стосується двомовного (англійсько-українського) «Підручника української мови», авторами якого є Ю. Жлуктенко, Н. Тоцька та Т. Молодід [4, с. 12]. Так, на початку книжки розміщено таблицю з літерами тогочасної, станом на 1978 рік, абетки (без «г»), а вимову звуків пояснено за допомогою паралелей з мовою англійською, зокрема навпроти букви «в» є примітка про передавання нею звуків [v] і [w]; немає, щоправда, аналогічного пояснення щодо «й».

На нашу думку, слушно відродити практику таких пояснень, адже, як свідчить і наш педагогічний досвід, виправляти наслідки недобре поставленої вимови важче, ніж навчити студента відразу говорити якомога ближче до літературної норми.

А втім, як зауважує Н. Купрата, «підручник не може охопити весь горизонт фонетичних аспектів, які постають перед іноземцем, оскільки правильна вимова потребує повного зосередження не тільки зорового, а й слухового апарату» [5, с. 76]. Тому, радить педагогиня, принагідно варто «слухати українські пісні, поезію, яку читає диктор» тощо [5, с. 76]. Такий аспект – інтеграції культурологічного складника – викликає, відповідно до нашого досвіду, жвавий інтерес аудиторії та неабияк сприяє під час навчання.

Додамо лише, що обирати матеріал для аудіовізуальної частини необхідно доволі прискіпливо, позаяк чимало сучасної українськомовної аудіо- та відеопродукції хибує на почасти грубі помилки, головню у висліді міжмовної інтерференції, спричиненої – насамперед – впливом російської ортоєпії, та барбаризації (англо-російського походження).

ЛІТЕРАТУРА

1. Гайдиш Н. О. Фонетична інформація в матеріалах для вивчення української мови іноземцями. *Мовні і концептуальні картини світу*. Київ, 2019. Вип. 2 (66). С. 32–36.
2. Джура М. Вивчаймо українську мову! Львів : ЛА «Піраміда», 2007. 212 с.
3. Жангазінова Р., Кусяк С. Українська мова як іноземна. Розділ І. Фонетика : навчально-методичний посібник для самостійної роботи іноземних студентів англomовного відділення галузі знань 22 «Охорона здоров'я». Львів : Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, 2023. 24 с.
4. Жлуктенко Ю., Тоцька Н., Молодід Т. Підручник української мови. Київ : Вища школа, 1978. 414 с.
5. Купрата Н. Розвиток усного мовлення на уроках української мови як іноземної. *Мова*. 2019. № 31. С. 75-79. URL: <http://mova.onu.edu.ua/article/view/178516/183089>
6. Мазурик Д. Українська для іноземців. Крок за кроком. Харків : Фоліо, 2019. 288 с.
7. Мацюк Г. Українська мова. Практичний курс для іноземців (за новою редакцією правопису) : навчальний посібник. 3-тє вид., випр. і допов. Тернопіль, 2024. 328 с.
8. Палінська О., Туркевич О. Крок-1 (Початковий рівень : А1-А2). Українська мова як іноземна : книга для студента. Львів, 2010. 102 с.

ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ СВІДОМОСТІ УЧНІВ

В умовах російсько-української війни проблема формування української національної ідентичності громадян набуває гострої актуальності, адже є запорукою національної безпеки і тому потребує особливої уваги з боку держави та консолідації зусиль на всіх рівнях державної влади та громадянського суспільства.

15 грудня 2023 року було схвалено «Стратегію утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року». У стратегії зазначено, що «відчуття належності до української нації як самобутньої спільноти, об'єднаної назвою, символами, історичною пам'яттю, суспільно-державними (національними) цінностями, зокрема українською мовою і народними традиціями, безпосередньо позначається на житті кожної людини» [5]. Отже, одним із найважливіших чинників формування національної ідентичності названо українську мову. Завданням держави є піднесення престижу й ролі української мови, яка є «кореневою системою ідентичності Української нації» [7, с. 118].

Система освіти відіграє важливу роль у становленні національної ідентичності, для вироблення якої, на думку сучасної педагогині Ірини Кучинської, потрібен «специфічний завод і таким заводом є національна освітня комунікаційна система» [2, с. 78]. Найважливішим завданням системи освітніх закладів є об'єднання суспільства навколо єдиної ідеї – ідеї нації.

Відповідно до вимог «Державного стандарту базової середньої освіти» (2020) предмети мовно-літературної освітньої галузі мають на меті «розвиток компетентних мовців і читачів із гуманістичним світоглядом, які володіють українською мовою, читають інформаційні та художні тексти, зокрема класичної та сучасної художньої літератури (української та зарубіжних), здатні спілкуватися мовами корінних народів і національних меншин, іноземними мовами для духовного, культурного та національного самовираження та міжкультурного діалогу, для збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, творчої самореалізації, формування ціннісних орієнтацій і ставлень» [1].

Вважаємо, що компетентним є мовець, який, передовсім, вільно во-

лодіє мовою: нормативно й уміло використовує мовні засоби залежно від мети й умов спілкування і творчо використовує мовні засоби. Окрім технічної сторони мовлення, є ще й ціннісні орієнтації – ставлення до мови, насамперед, до державної та рідної. Отже, маємо розуміти, що метою вивчення української мови в школі є не лише мовні знання й уміння, які здобувають учні, але й формування в них такої важливої риси компетентного мовця, як мовна свідомість.

Відомий український педагог Костянтин Ушинський зазначав, що національну ідентичність неможливо виховати у дітей без любови до рідної мови і наголошував на важливості навчатися рідною мовою: «Коли мова навчання дитини суперечить природженому національному її характеру, то ця мова ніколи не матиме такого сильного впливу на її духовний розвиток, який мала б рідна мова, ніколи не проникне так глибоко в її дух і тіло, ніколи не пустить такого глибокого, здорового коріння, яке обіцяло б багатий, пишний розвиток» [6, с. 127].

Сучасний український мовознавець Пилип Селігей стверджує, що мовні негаразди українців зумовлені низькою мовною свідомістю значної кількості громадян, які не вважають мову цінністю, виявляють байдуже й почасти негативне ставлення до державної мови. Це пов'язано з браком духовності в мовних питаннях. Учений уводить в науковий обіг термін «мовна свідомість», яким називає форму свідомості, яка обіймає знання, почуття, оцінки й настанови щодо мови та мовної дійсності [3, с. 13].

Важливо розуміти, що мовна свідомість пов'язана із такими явищами, як-от: знання й культура мови, мовний смак, мовна соціалізація (опанування мовних норм), мовленнєва вправність, мовна особистість (ідіолект, індивідуальність мовця). Знання норм – це мовна грамотність, а дотримування норм або нехтування ними – це вже сфера мовної свідомості [3, с. 13].

Вважаємо, що небайдуже ставлення до мови мотивує особу до вивчення мови в школі й удосконалення власного мовлення впродовж життя. Розуміння того, що доля мови та її майбутнє залежить від кожного з нас, є запорукою подолання російщення й англізації української мови та поширення ареалу її функціонування.

Отже, крім теоретичного шліфування мовних знань, у школі треба навчити відповідально ставитися до мови як найважливішого засобу людського спілкування, навчити розуміти мову як «енергію», «діяльність», «духовну силу», а не лише правильно та майстерно вживати мовні засоби відповідно до конкретної мовленнєвої ситуації [4, с. 6].

На думку Пилипа Селігея, «...мовна освіта в жодному разі не зводиться лише до навчання. Формування правильного ставлення до мови і є метою виховання. Цей аспект ми недооцінюємо: заняття в школах і вишах скеровані переважно на прищеплення правописної грамотності, тоді як плекання ціннісного ставлення до мови вважають чимось необов'язковим, непрактичним, «ідеалістичним». Тому освітня система потребує кардинальної переорієнтації [3, с. 66], її варто перевести на ціннісні «рейки» та оперти на цінності, що є базовими у формуванні мовної свідомості й національної ідентичності учня.

У сучасних умовах виховання ціннісного ставлення до мови має відбуватися на прикладах життя й діяльності свідомих українців, які в різні часи боролися проти зросійщення та відстоювали свою національну ідентичність. Також вдалими взірцями можуть слугувати біографії видатних українців, національна свідомість яких формувалася в несприятливих умовах зросійщення, як у часи української бездержавності, так і в часи незалежності.

Підсумовуючи, варто наголосити, що без належного пошанування української мови на рівні держави, використання її в усіх сферах життя суспільства, популяризації української мови й обов'язкового використання офіційно, не можна говорити про зміну ставлення пересічних громадян до мови, яка є основою для формування національної ідентичності. Це вимагає зусиль від освітньої системи, яка має навчати не лише використовувати мову як зручний інструмент для спілкування, але й формувати в учнів розуміння цінності мови, яка гуртує громадян, відрізняє нас від інших народів і робить унікальними. Для такого розуміння замало добре знати ортоєпію, ортографію та граматику, важливо ставитися до мови як до цінності, яка була мовою наших предків і за яку ми відповідаємо перед нащадками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт базової середньої освіти (2020). URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/ (дата звернення: 21.10.2025).
2. Кучинська І. Виховання громадянськості в Україні: минулий досвід та сучасні ціннісні орієнтири. *Формування національно-культурної ідентичності особистості у викликах часу : збірник матеріалів Всеукраїнського круглого столу*. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2018. 108 с.
3. Селігей П. Мовна свідомість: структура, типологія, виховання. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2012. 118 с.
4. Словник-довідник з культури української мови / Гринчишин Д., Капелюшний А., Сербенська О., Терлак З. Львів : Фенікс, 1996. 368 с.
5. Стратегія утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-%Do%BF?find=1&text=%Do%BC%Do%BE%Do%B2#Text>
6. Ушинський К. Д. Рідне слово. Вибр. пед. тв. : у 2 т. Київ : Рад. шк., 1983. Т. 1. 488 с.
7. Філіпчук Г. Національна ідентичність: культурно-освітній вимір : монографія. Чернівці : Друк Арт, 2016. 304 с.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ РОЗМОВНИХ КЛУБІВ ДЛЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ «ТЕРЕВЕНІ»

Повномасштабне вторгнення росії в Україну стало каталізатором глибинних змін у суспільстві, зокрема масштабних міграційних процесів усередині країни та за її межі. Так, лише Київська область протягом 2022–2025 років прийняла понад 300 тисяч переселенців із Харкова, Маріуполя, Мелітополя, Сєвєродонецька й інших міст Півдня та Сходу України. Більшість цих українців були російськомовними, проте прагнули інтегруватися – мовно й культурно – до місцевих громад. Ідея про українські розмовні клуби для цієї категорії громадян виникла одразу після звільнення Київської області від російської окупації в квітні 2022 року. Мета таких клубів полягала насамперед у створенні підтримувального мовного середовища та зміцненні мотивації російськомовних українців спілкуватися українською мовою в усіх сферах їхнього життя.

Метою цієї публікації є огляд організаційно-методичного забезпечення українських розмовних клубів для ВПО «Теревені» та аналіз перших результатів їхньої діяльності.

Після окреслення основних цілей проєкту авторським колективом викладачів Українського державного університету імені Михайла Драгоманова були створені методичні рекомендації для модераторів розмовних клубів [1] та проведено навчально-методичний семінар. Методичні рекомендації містять сценарії 24 уроків, теми яких присвячені різним аспектам мови, літератури, культури, історії, етнографії, географії України. Наприклад, урок 2 – «Українські словники в інтернеті», урок 4 – «Природні чудеса України», урок 8 – «Сучасні тенденції у мові: сленг, суржик, англізми. Покоління і мовні тренди», урок 14 – «Українська діаспора» [1, с. 3] тощо). В основі запропонованої методики лежить ідея про те, що потенційні учасники розмовних клубів мають пасивне знання української мови, здатні «читати або слухати тексти і правильно інтерпретувати зміст (читати новини, дивитися фільми, слухати тексти пісень)» [2, с. 7], проте не мають сформованих навичок ефективно вико-

ристувати українську у власному мовленні чи на письмі. З огляду на це, в основу методики покладено п'ять лінгводидактичних принципів: 1) комунікативний – інтенсивна комунікативна залученість учасників розмовних клубів; при цьому знання граматичних, лексичних, орфоепічних та інших норм коригується під час виконання саме комунікативних завдань; 2) культурологічний – пізнання традицій та звичаїв українців через обговорення тем, визначальних для української культури та ідентичності; 3) принцип проактивності учасників – домінування комунікативної активності учасників розмовних клубів, натомість модератор має лише спрямовувати хід дискусії, виконуючи роль фасилітатора; 4) принцип моделей – опрацювання актуальних для конкретної групи учасників правил граматики, орфоепії, стилістики тощо; 5) принцип єдності чотирьох компонентів мовнокомунікативної компетентності: говоріння, слухання, читання й письма [2, с. 11].

Реєстрація на курс триває приблизно один місяць до початку навчання. Інформаційна кампанія здійснюється через управління соціального захисту населення, бібліотеки, заклади культури та групи в соціальних мережах громад. Заявки приймаються онлайн через Google-форму, де вказують вік, стать, освіту, місце проживання (місцевий мешканець чи ВПО); професійну сферу діяльності; мотивацію до участі в курсі.

Ці дані дають змогу фасилітаторам формувати групи, враховуючи рівень володіння мовою та очікування учасників. За підсумками попередніх циклів, співвідношення місцевих мешканців і внутрішньо переміщених осіб становить орієнтовно 30/70. Серед слухачів переважають жінки (близько 85%); середній вік учасників – 50 років. Переважна більшість має вищу або неповну вищу освіту (понад 70%), що свідчить про високий рівень мотивації та соціальної активності. Частіше за все учасники визнають, що до повномасштабного вторгнення спілкувалися вдома російською, але після переїзду спілкуються українською, проявляючи нетерпимість до російської. Оптимальна чисельність групи складає 20 осіб, що сприяє ефективній комунікації й забезпечує індивідуальну участь кожного.

Кожен цикл навчання розмовного клубу триває приблизно шість мі-

сяців, заняття відбуваються раз на тиждень у другій половині дня, щоб забезпечити доступність для студентів і тих, хто працює. Заняття триває від 60 до 120 хвилин; цей показник варіюється залежно від кількості учасників, рівня їхньої підготовленості, активності в обговореннях, наявності додаткових завдань, які ініціюють самі слухачі.

Функціонування програми розмовних клубів забезпечується багато-рівневою системою управління: 1) регіональний керівник координує діяльність усіх клубів у межах області, комунікує з усіма учасниками та медіа; 2) фасилітатор громади відповідає за організаційно-комунікаційний супровід курсу на місцевому рівні: інформування, набір груп, забезпечує взаємодію з управлінням соціального захисту, бібліотеками; 3) викладач (модератор) – вчитель-предметник місцевої школи, який має філологічну освіту або досвід викладання української мови (проводить заняття, самостійно адаптує надані матеріали до рівня групи, визначає темп навчання).

Хоча базова програма курсу не передбачає домашніх завдань, частина учасників виявляє бажання виконувати додаткові вправи. У таких випадках викладачі пропонують завдання для самостійного опрацювання: короткі тексти, вправи на аудіювання, письмові есе або підготовку власних історій українською. Це підвищує мотивацію, але може збільшити тривалість занять. Крім щотижневих зустрічей відбуваються тематичні засідання у лікарнях, центрах реабілітації Київської області. Останній тиждень курсу має формат випускного вечора, який учасники готують самостійно: створюють сценарій, обирають теми для виступів, готують пісні, поезії або короткі сценки. Захід завершується врученням сертифікатів про завершення курсу й традиційним випускним тортом [3]. Після завершення курсу значна частина учасників продовжує підтримувати зв'язок між собою, утворюючи неформальні мовно-культурні спільноти. Для всіх, незалежно від курсу, організовуються спільні виїзні екскурсії, щоб учасники з різних громад могли познайомитись [4].

На етапі запуску у вересні 2024 р. діяв лише один розмовний клуб у місті Ірпінь, проте до квітня 2025 р. їх кількість зросла до шести: крім Ірпеня, хаби відкрились у Бородянці, Білій Церкві, Колонщині, Софі-

ївській Борщагівці, Білогородці. У листопаді 2025 року планується відкриття ще двох – у Фастові та Борисполі. Тобто, проєкт забезпечує виконання поставлених цілей та має потенціал до масштабування не лише в межах Київщини, а й по всій території України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Багмут І., Калита О., Сулима О. Теревені : методичні рекомендації з вивчення української мови для осіб з тимчасово окупованих територій. Київ, 2024. 120 с.
2. Гальона Н., Калита О., Сулима О. Роль мовної норми у формуванні мовно-комунікативної компетентності мовців. *Наукові записки* [Укр. держ. університету імені Михайла Драгоманова]. Серія: Педагогічні науки : збірник наукових статей / М-во освіти і науки України, УДУ імені Михайла Драгоманова; упор. Л. Л. Макаренко. Київ : Видавничий дім «Гельветика». Т. 162. С. 5–14.
3. У Білогородському мовному клубі «Теревені» відбувся перший випуск (відео). URL: <https://itvua.tv/news/u-bilohorodskomu-movnomu-klubu-tereveni-vidbuvsia-pershyy-vypusk-video/> (дата звернення 31.10.2025).
4. Учасники мовного клубу «Теревені» відвідали Добропарк (відео). URL: <https://itvua.tv/news/uchasnyky-movnoho-klubu-tereveni-vidvidaly-dobropark-video/> (дата звернення 31.10.2025).

ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Навчальний процес у вищій школі є складним цільовим та багатоаспектним процесом комунікації викладача зі студентською аудиторією. У процесі навчання студенти мають опанувати не тільки фахові, але і загальні компетентності.

І. Кушнір, говорячи про комунікативні потреби іноземних слухачів українських ЗВО, вказує, що вони будуть задоволені, якщо у процесі мовної освіти реалізуються такі завдання, як: формування вмінь соціокультурної та академічної адаптації в іноземному лінгвокультурному середовищі, які послугують підґрунтям успішності набуття професійної кваліфікації в Україні; формування міжкультурної мовної особистості – поєднання мотиваційної, інтелектуально-пізнавальної, комунікативно-діяльнісної особистісних сфер; формування комплексної комунікативної компетентності, яка є необхідною умовою перебування в україномовному академічному просторі [2, с. 72]. Відповідно для реалізації комунікативної компетентності в різних видах мовленнєвої діяльності необхідно дотримуватися головної мети мовної освіти, що полягає у формуванні мовної особистості, людини самодостатньо комунікативно компетентної, здатної та готової до спілкування в будь-якій життєвій ситуації та в різних сферах суспільного життя. Ця особистість має оволодіти мовленнєвою культурою, комунікативною компетентністю та гуманістичним світоглядом.

Мовлення – це дія, соціальний акт, промовляння до аудиторії. Під час навчального процесу мовна особистість викладача вступає в комунікацію з іноземною аудиторією. Викладач має креативно організувати та запропонувати концепти та смисли, щоб зацікавити, заінтригувати, мотивувати на інтелектуальні досягнення кожного іноземного слухача.

Категорія **мовної особистості** належить до когнітивного компоненту навчання та розглядається у межах когнітивної лінгвістики. Науковці (А. Богуш, Н. Голуб, О. Горошкіна, Ю. Караулов, К. Климова, В. Маслова, Л. Мацько, А. Нікітіна, М. Пентилюк, О. Семенов, Т. Симо-

ненко, О. Трифоновата та ін.) досить одностайно стверджують, що мовна особистість – це людина, яка виявляє високий рівень мовної і мовленнєвої компетенції, котра може презентувати себе в суспільстві засобами мови. Зокрема, вивченням проблем мовної особистості в лінгвістиці, психолінгвістиці та лінгводидактиці займалися М. Пентилюк, І. Дроздова, І. Зимня, Г. Онкович та ін. Науковці підкреслюють, що зростає роль формування особистості, яка вміє здобувати інформацію з різних джерел, засвоює, поновлює й оцінює її, а також застосовує способи пізнавальної та творчої діяльності. Здобувач освіти як мовна особистість у процесі мовної освіти виступає ключовим суб'єктом навчального процесу, на якого повинен орієнтуватися викладач. У процесі викладання української мови для іноземних слухачів викладач повинен прогнозувати як саме обрані методи, підходи до навчання, відібрані завдання та мовний і мовленнєвий матеріал впливатимуть на формування мовної особистості кожного здобувача освіти.

Як зазначає М. Пентилюк, здобувач освіти як мовна особистість удосконалює свою комунікативну діяльність, оскільки це мотивований живий процес взаємодії між співрозмовниками (учасниками комунікації), спрямований на реалізацію конкретної життєвої цільової настанови, приходить на основі зворотного зв'язку в конкретних видах мовленнєвої діяльності. У цьому аспекті мовленнєве спілкування виступає як цілком самостійна діяльність зі специфічною мотивацією, її складниками є мовленнєві дії, що мають мету, підпорядковану загальній меті діяльності, мовленнєві операції (різні відповідно до умов), або мовленнєві дії, що входять до складу інших, не мовленнєвих діяльностей [3, с. 161]. Виходячи з такого підходу до розуміння навчання мови як процесу формування комунікативної компетентності слухача як мовної особистості, варто зазначити, що на сьогодні формування та подальший розвиток мовної особистості на засадах неперервної мовної освіти відбувається здебільшого завдяки інтеграції когнітивної та комунікативної методик. Відповідно до реалізації головної мети стандартизованої мовної освіти, забезпечується формування та розвиток комунікативної компетенції кожного, хто вивчає українську мову як рідну та як іноземну.

На думку Л. Рускуліс, одним із аспектів розвитку творчої мовної особистості є формування мовленнєво-комунікативних умінь як творчих умінь, що синтезують дії, спрямовані на організацію процесу спілкування й керування ним, створення контакту зі співрозмовником, регулювання власного мовлення й мовлення співбесідника; формування навичок обмінюватися отриманою інформацією, володіння технікою аргументації й уміння вибрати правильний стиль і тон спілкування тощо [4, с. 15–16]. Відповідно, мовленнєва діяльність слухачів повинна не просто повторювати вивчені шаблони, однак апелювати до мовної картини світу (яка також формується у процесі засвоєння української мови як іноземної), задіяти когнітивний аспект навчання (усвідомленість мовленнєвих дій, їх аналіз обраних мовленнєвих формул, доцільність їх використання у тій чи іншій мовленнєвій ситуації, самоконтроль здобувачів освіти тощо). Мовлення має бути творчою діяльністю іноземного слухача, адже творчість також стосується когнітивної сторони мовної особистості та спонукає здобувача освіти до осмисленої комунікації засобами мови, що вивчається.

Звідси випливає, що однією з актуальних і перспективних проблем сучасної когнітивної лінгвістики є питання мовної особистості, що протягом останнього десятиліття розглядається в різних аспектах – психолінгвістичному, культурологічному, лінгводидактичному, соціолінгвістичному тощо. Складниками мовної особистості є лінгвістична компетентність (теоретичні знання про мову); мовна (практичне оволодіння мовою); комунікативна (використання мови відповідно до ситуації спілкування, навички правильної мовної поведінки); культурологічна (входження в культуру мови, що вивчається, подолання культурного бар'єру в спілкуванні).

О. Кучерук виділяє такі основні напрями когнітивного розвитку мовної особистості (когнітивної методики): розвиток мовних здібностей; формування лінгвістичних та енциклопедичних знань і на основі їх сукупності – мовної картини світу; опанування учнями мовних стратегій і тактик; оволодіння загальними й спеціальними способами навчальної діяльності [1, с. 67]. З огляду на вищесказане, когнітивний підхід до фор-

мування мовної особистості має підпорядковуватися таким завданням: по-перше, забезпечення умов; по-друге, створення умов для опанування різних пізнавальних тактик; по-третє, цілеспрямоване збагачення власного когнітивного досвіду, що дозволить природовідповідно використовувати широкий спектр методичних прийомів у навчанні мови.

Отже, когнітивний рівень організації мовної особистості охоплює інтелектуальну сферу особистості, даючи дослідникові вихід через мову до людської свідомості взагалі. Це підтверджує вже усталену в мовознавстві ідею про тісний зв'язок людської психіки, її пізнавальної функції та мови і мовлення. Відповідно й у методиці навчання мови викладач повинен обов'язково враховувати когнітивну функцію слухачів, спиратися на категорії мовної картини світу здобувачів освіти, розвивати їх мовну особистість.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кучерук О. А. Формування мовної особистості: від пізнавальних стилів до методів навчання. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2010. № 22 (209). Частина II. С. 64–69.
2. Кушнір І. Мовноосвітня парадигма у сучасних українських ЗВО. Збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Мовна освіта в сучасних ЗВО: тенденції, виклики, перспективи» (електронне видання). Біла Церква, 2020. С. 70–74.
3. Пентиліук М. І. Когнітивно-комунікативна модель удосконалення професійної культуромовної компетентності студентів філологічного профілю. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Філологічна. 2013. Вип. 40. С. 160–165.
4. Рускуліс Л. Компетентнісний підхід до формування мовної особистості майбутнього вчителя української мови. *Проблеми сучасної педагогічної освіти*: Сер.: Педагогіка і психологія. Зб. статей. Ялта: РВВ КГУ, 2012. Вип. 36. Ч. 1. С. 10–17.

ПИТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В РЕПОРТАЖНИХ ТЕКСТАХ ДІАСПОРИ

Діаспорна спільнота є вкрай важливим чинником презентації української мовної самобутності. Українське слово стало одним із головних складників збереження національної ідентичності на американському континенті з нагальною потребою тримати зв'язок з історичною батьківщиною. Це дало поштовх до створення широкої мережі громадсько-політичних, культурно-освітніх, релігійних, професійних інституцій, які ініціювали видавництво українськомовних періодичних видань з метою зміцнення національної свідомості читачів та їх своєчасного інформування. Аналізуючи мовну політику української діаспори США в інформаційній підтримці українців у період російської агресії (2014–2024 рр.), дослідниця Ю. Шинкарик підсумовує, що з початку російської агресії проти України простежуємо «новий етап консолідації зв'язків діаспори з українцями» саме через популяризацію українськомовних студій задля збереження та розвитку української мови [1, с. 63].

Питання української мови завжди було актуальним як в межах країни, так і за кордоном, зокрема в США, де на сьогодні проживає значна частина українців у світі. За енциклопедичним словником Б. Ажнюка «Мовна політика і мовне планування», мовна політика – це «заходи, здійснювані через систему органів влади, наукові, освітні, релігійні інститути, громадянські організації і т. ін. щодо збереження або зміни мовної ситуації в країні, регулювання міжмовних відносин, перерозподілу сфер функціонування мов, захисту загрожених мов, впливу на розвиток мовної системи і її підсистем» [2, с. 271]. Засоби масової комунікації української діаспори в США, які здебільшого формуються на громадських засадах, відіграють вагомую роль саме у захисті й збереженні української мови та пов'язані з інтересами української громади на північноамериканському континенті.

Українськомовні інтернет-видання діаспори, як-от «Ukrainian People» та «Час і події» (Чикаго, США), функціонують у двомовному або мультимовному середовищі, в якому панівною є англійська мова, а українська – мовою ідентичності та культурної спадщини. Репортажі

цих сучасних видань активно висвітлюють події, пов'язані із Революцією Гідності, анексією Криму, початком війни на сході, російсько-українською війною, включаючи ознаки інформаційної та культурної війни, зокрема і мовного питання.

Щотижнева незалежна газета «Час і Події», що виходить у Чикаго з 1996 року, презентує себе як українськомовне видання, у якому співпрацюють репортери не тільки з Чикаго, а й з різних міст України. Мовна політика видання акцентує увагу на збереженні мови, культури, інформуванні громади, але водночас застосовуються елементи англomовності (наприклад, інтерфейс сайту), ймовірно, для зв'язку з молодшим поколінням діаспори або англomовними читачами. У репортажах неодноразово порушується питання переваги російської мови в українських містах. Наприклад, Аскольд Лозинський, відомий діяч українського руху в США, українсько-американський правник, у репортажі «В гості до українців – у Київ, Кишинів та Тирасполь» від 05 липня 2018 року обурюється мовною ситуацією в столиці України: «Ніде і ніщо в життю мене не переслідує так, як відсутність української мови у щоденному житті мешканців цього міста. Мене переконують, що ситуація значно змінилася за цих двадцять вісім років на краще, але я цього покращення не відчуваю. Є закони, є державні написи, але мешканці, як і урядовці, так і приватні особи, такі самі. Розмовна мова на Хрещатику – російська» [3]. Зазначимо, що за даними загальнонаціонального дослідження (14–19 серпня 2020 р.), проведеного Фондом «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва, соціологічною службою Центру Разумкова та Центром «Соціальний моніторинг», на питання «Яку мову Ви вважаєте рідною?» 73,4 % учасників опитування відповіли, що рідною є українська, а російська – для 22 % респондентів. Щодо значення української мови близько 75 % опитаних вважають українську мову важливим атрибутом незалежності України [4, с. 34]. Заразом у репортажних текстах, окрім мовної критики, висвітлюють різні культурні заходи, присвячені мовному питанню, приміром, публікують нові правила українського правопису та активно обговорюють їх.

Провідний журнал «Ukrainian People» від 2010 року підтримує сві-

тову українську діаспору, демократію в Україні. Сторінки репортажів пропонують широкий спектр матеріалів, що охоплюють історію, культуру, традиції та події, пов'язані з Україною, підтримку та популяризацію української мови як частини культурної ідентичності. Видання дотримується чіткої україномовної редакційної політики та орієнтоване насамперед на українськомовну аудиторію, однак є двомовним. Основна мета щомісячника – це зміцнення української мови в американському середовищі. Відзначимо, що білінгвальні видання все частіше стають нормою, адже з часом «антагоністичний стереотип мовного протистояння поступався місцем прагматичному розумінню нового типу двомовної ситуації» в діаспорному суспільстві. Таким чином, двомовність є стратегічним інструментом підтримки зв'язку між поколіннями та залучення англomовної аудиторії до українських тем [5, с. 156].

Видання «Ukrainian People» активно реагує на мовні процеси в Україні – закони про державну мову, норми українського мовного законодавства, нову редакцію «Українського правопису». У репортажних текстах висловлено підтримку українськомовної політики, критика русифікації, наголошено на важливості мовної єдності під час війни. Так, у репортажі від 01 вересня 2025 року «Сонячна Флорида в українських барвах» підкреслено, що «вишиванка – не просто одяг. Це – броня ідентичності. Українська мова – не просто засіб спілкування. Це – код нації» [6].

Отже, аналізуючи українськомовні репортажні тексти останнього десятиліття, вважаємо, що сучасні українськомовні видання діаспори США реалізують власну неформальну мовну політику, спрямовану на збереження, популяризацію та модернізацію української мови в умовах англomовного середовища, таким чином виконуючи роль культурного мосту між Україною та її діаспорою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шинкарик Ю. Мовна політика української діаспори США в інформаційній підтримці українців у період російської агресії (2014–2024 рр.). *Гуманітарні студії: історія та педагогіка*. 2024. № 1. С. 52–69.
2. Мовна політика і мовне планування. Енциклопедичний словник / відп. ред. Б. М. Ажнюк; Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України. Київ : Академперіодика, 2024. 464 с.
3. Час і події. URL: <https://chasipodii.net/> (дата звернення: 05.09.2024).
4. Мозер М. Є. Мовне питання як чинник впливу на національну безпеку. *Стратегічна панорама*. 2020. № 1–2. С. 29–41.
5. Ажнюк Б. М. Мовна політика: Україна і світ : монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2021. 420 с.
6. Ukrainian People. URL: <https://ukrainianpeople.us/> (дата звернення: 15.09.2025).

ІГРОВІ МЕТОДИКИ ДЛЯ ЗАСВОЄННЯ АРХАЇЗМІВ, ІСТОРИЗМІВ ТА ВІЙСЬКОВОЇ ЛЕКСИКИ (ІСТОРИЧНА СВІДОМІСТЬ ЧЕРЕЗ МОВУ ТА ЦИФРОВУ ГРАМОТНІСТЬ)

У контексті сучасних викликів (порушення Женевських конвенцій, англіцизми, асиміляція закордоном, мовні комплекси, популяризація спрощення або поверховості тощо) необхідно підвищити ефективність викладання історії та посилити історичну свідомість учнів і студентів. Через мову відображаються ключові історичні періоди та передається їх зміст. Це залишається складним завданням, оскільки молодь часто сприймає архаїзми та історизми як такі, що не пов'язані з реальністю.

Мета нашого дослідження – розкрити методику навчальних ігор для інтегрованого вивчення мовних одиниць (архаїзмів, історизмів, військової лексики) та цифрової грамотності з історії. Сучасні дидактичні підходи акцентують, що ігри та поєднання навчання з іншими науками є інструментом, що стимулює активність, критичне мислення та емоційне залучення [1].

Спершу розмежуємо поняття, які використовуємо, за схемою:

Назва:	Що «старіє»?	Як змінюється?	Приклад:
Історизми	Зникає саме явище, предмет, посада, подія в реальному житті.	Не мають прямого синоніма, їх можна лише описати.	Гетьман, універсал, клейноди, паланка [3].
Архаїзми	Зникає слово, яке позначає явище. Саме явище продовжує існувати.	Замінюється синонімом (сучасним словом).	Ректи (говорити), град (місто), ланіти (щоки).

Наступний етап – уточнюємо поняття «військова лексика». Це слова, що позначають явища, предмети, посади, дії та терміни, пов'язані з військовою справою, армією, озброєнням, стратегією та тактикою певної історичної епохи. Вони належать до функціональної групи, а не хронологічної (як історизми чи архаїзми), однак можуть мати *історичний відтінок, тобто використовуються в сучасності, але з іншим розумінням* (семантичний архаїзм). Наведемо приклади: чайка як човен – історизм; рать (сучасне «військо») – архаїзм. Натомість, поле у сучасному значенні – відкрита місцевість, а в історичному – це місце бою [5].

Переходимо до пропозицій навчальних ігор.

1. «Реконструктор/Шифрувальник/Перекладач».

Механіка: симуляція роботи в архіві чи редакції.

Завдання: учні отримують сучасний текст та завдання «перекласти» його на мову історичної епохи або навпаки.

Приклад:

Оригінал:	Редакція:	Аналіз:
Керівник військової частини віддав наказ зібрати бійців для походу на ворожу територію. Він заявив, що ціль – захопити військове майно.	Кошовий отаман віддав наказ зібрати запорожців для походу на басурманські землі. Він рек, що ціль – здобути військовий трофей та зиск.	Кошовий отаман (історизм, посада), наказ (військова лексика), запорожці (історизм, соц. група), похід (військова лексика), басурманські землі (історизм, етнізм), рек (архаїзм, сказав) [3].

2. «Детектив/Слідчий».

Механіка: молодь виступає в ролі слідчих.

Завдання: встановити особу, подію або документ, використовуючи лише історичні підказки-терміни. Командам надається обмежений набір лексичних «доказів» (ключових історичних слів), з яких лише 3-5 є релевантними.

Приклад:

Етап:	Роз'яснення:
Таємниця	Хто такий кошовий отаман?
Докази	Булава, Січ, кіш, вибори, регалії, посполиті.
Зайві слова	Універсал, посполиті.
Докази	Універсал (письмовий указ) та посполиті (селяни) не є прямими характеристиками чи атрибутами посади кошового отамана. Його прямі атрибути: булава (знак влади), Січ/Кіш (місце управління), вибори (спосіб отримання влади) та регалії (загальна назва символів влади) [3].
Слідчий висновок	Молодь має пояснити, що кошовий отаман – це керівник, який обирався на Січі (або Коші) шляхом виборів (процедура) і який мав право отримати булаву та інші регалії (символи влади).

3. «Комбінатор/Комбінація/Електронна база даних».

Механіка: створюється база даних, в рамках якої відбувається пошук.

Завдання: у таблицях Google або Microsoft Excel створюються рядки з історичними термінами, а в кожному стовпці – атрибут (тобто, за-

значається, чи це військова лексика, чи архаїзм, інші параметри). Після цього відбувається автоматичне сортування (фільтрація) історичної інформації за командою (SQL-запити) [4].

Специфіка: тут простежується булева логіка (AND, OR, NOT). Гра вимагає найвищої точності в лексичній класифікації, оскільки будь-яка помилка в атрибутах призведе до неправильного результату запиту [2].

Приклад: коли таблиця заповнена, то розробляються різні типи команд, які виконує система: 1) знайти слова, які є історизмами і військовою лексикою; 2) знайти слова, які є архаїзмами або військовою лексикою; 3) знайти слова, які є історизмами, але не є військовою лексикою та ін.

Отже, ігрофікація вивчення історії є ефективним методом формування історико-мовної компетентності. Вона забезпечує стійке засвоєння архаїзмів, історизмів і військової лексики, перетворюючи їх з абстрактних слів на свідків та учасників історії. Результатом є не лише розширення словникового запасу, але й розвиток здатності учнів критично аналізувати історичні джерела. Тобто, розуміти, що мова фіксує етапи державотворення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бакушевич І. В. Гейміфікація як інноваційний інструмент підвищення ефективності у бізнесі та в освіті. Збірник II Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів «Цифрова економіка як фактор інновацій та сталого розвитку суспільства». 2021. С. 101–102. [Електронний ресурс]. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/37044/2/TSEFIRS_2021_Bakushevych_I-Gamification_as_an_101-102.pdf
2. Використання функцій IF із функціями AND, OR та NOT в Excel – Microsoft. [Електронний ресурс]. URL: <https://support.microsoft.com/uk-ua/office>
3. Малий словник історії України / Ред. кол.: В. Смолій, В. Верстюк, С. Віднянський, В. Горбик, В. Даниленко та ін. Київ : Либідь, 1997. 464 с. [Електронний ресурс]. URL: <https://archive.org/details/maliySlovnik/page/n119/mode/2up>
4. Огороднік М., Зелінська О. Переваги та недоліки реляційних та нереляційних баз даних. *Прикладні аспекти сучасних міждисциплінарних досліджень*. 2021. С.106–109. [Електронний ресурс]. URL: <https://jpasmd.donnu.edu.ua/article/view/11377>
5. Поліщук Н. О. Військова термінолексика в мові сучасних масмедіа. *Термінологічний вісник*. 2023. Вип. 7. С. 100–110 [Електронний ресурс]. URL: <https://termvisnyk.iul-nasu.org.ua/wp-content/uploads/sites/11/2023/06/12.pdf>

УКРАЇНСЬКА МОВА В ЧЕСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

Українська мова посідає важливе місце у мовному просторі сучасного світу, адже щороку зростає кількість громадян України, які вимушені через одинадцятирічну російську геноцидну війну мешкати поза межами України. Однією з країн, де українська мова набула особливого поширення, є Чеська Республіка (далі – ЧР). У зв'язку з міграційними процесами останніх десятиліть тут сформувалася чисельна громада українців, частина яких активно зберігає свою мовну ідентичність та водночас масово інтегрується й помітно асимілюється в чеське суспільство.

За статистикою, громадяни України разом із чеською нацменшиною українців є найбільшою групою чужинців в ЧР. Значна поява іноземців відбулася в 90-х роках минулого століття після утворення ЧР, однак особливого масштабу вона набула після 2014 року через російську війну в Україні. Сьогодні громадян України в ЧР налічують 581184 особи [10], які природно посилюють роль української мови в суспільному та культурному житті країни.

Українська мова має в ЧР статус мови національної меншини. Це означає, що громадяни ЧР, які ідентифікують себе українцями (78068 осіб) [8] мають право на використання української мови в публічній сфері, зокрема під час звернень до органів місцевої влади, у сфері освіти та культури. Завдяки цьому українська громада може офіційно розвивати свої культурні й освітні ініціативи, підтримуючи тісний зв'язок із рідною мовою. Однак в ЧР українську мову вивчає досить мала кількість людей. Це зумовлено не функціонуванням мовної політики України, відсутністю інформаційної підтримки українських дипломатичних установ і браком якісної інформації про Україну, її мову та культуру української нації в чеськомовному середовищі. Немає наукового чіткого дискурсу щодо викладання української мови як іноземної. Це спричиняє появу брошурок, які орієнтуються на певні курси без дотримання більшості сучасних критеріїв до навчального матеріалу, вивчення та викладання іноземних мов. Навчальні матеріали з української мови як іноземної укладені за принципом робочих зошитів і передбачені для студентів закладів вищої освіти, які успішно засвоїли базові знання української.

Думка, що в Україні не потрібно української мови, оскільки кожен ро-

зуміє та вживає іноземну російську, загальновідома. Набагато вагомішим є факт, що значна частина чеськомовного населення взагалі не знає, що існує українська мова. Така ситуація останнім часом підживлюється як ворогомовними біженцями з України, так і іноземною пропагандою та ситуацією в Україні. Зокрема це стосується безпідставного звільнення професорів української мови з львівських університетів, толерантності до вбивств україномовних, професійного цькування та переслідування захисників української мови, систематичної дискримінації носіїв української мови, фінансування з українського державного бюджету безперервного віщування на увесь світ іноземною російською мовою декілька теле-радіоканалів, підтримки виготовлення масового телепродукту тощо. Наприклад, у соцмережах та на офіційних сторінках Посольства України в ЧР немає жодного посилання та відсутня актуальна інформація чеською мовою щодо вивчення української мови [2, с. 97].

Більшість чеських підручників чеськомовні та спрямовані на чеськомовного учня. Завдання, пояснення чеською, частково українською мовою. Укладачі себе позиціонують професіоналами у справі та декларують, що працюють з найновішими методами, але більшість матеріалу створено в 20 столітті з граматичними помилками, перекладацькими неточностями або за декілька секунд через нейронну мережу [2, с. 98].

У молодого покоління мігрантів з України спостерігається тенденція до русифікації з домінуванням чеської мови. Найбільша загроза – асиміляція неповнолітніх громадян України, яке швидше переходить на чеську. Водночас є підвищений попит на вивчення української серед чеськомовних дорослих, особливо після 2022 року.

Сучасний стан української мови в ЧР можна визначити як суперечливий: з одного боку, значна чисельність носіїв і активність чеських громадських організацій українців сприяють її розвитку; з іншого – процеси інтеграції, русифікації й асиміляції створюють загрозу поступового зменшення сфери вживання. Подальші перспективи збереження української мови пов'язані з інституційною підтримкою (освіта, мас-медіа, культурні ініціативи) та особистою мовною позицією родин з України в ЧР.

ЛІТЕРАТУРА

1. Короткий тлумачний словник української мови / за ред. Д. Гринчишина. Київ : Видавничий центр «Просвіта», 2010. 600 с.
2. Українська мова у світі. Збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції. Львів : ТзОВ «Галицька видавнича спілка», 2020. 199с .
3. Зубков М. Норми й культура української мови. Харків : ВД «ШКОЛА», 2023. 544 с.
4. Новак І. Чесько-український словник : довідкове видання. Київ : Видавничий дім «Чумацький Шлях», 2008. 592 с.
5. Фаріон І. Мовна норма: знищення, пошук, віднова (культура мовлення публічних людей) : монографія. Вид. 3-тє, допов. Івано-Франківськ : Місто-НВ, 2013. 333 с.
6. Ющук І. Українська мова : підручник. Київ : Либідь, 2008. 600 с.
7. Gazdošová O., Myronova H. Česko-ukrajinský právnický slovník. Spisy Filozofické fakulty Masarykovy Univerzity. Brno : Masarykova univerzita, 2009. 374 s.
8. Obyvatelstvo podle pěti nejčtenějších národností a krajů v roce 2021. URL: https://scitani.gov.cz/docs/42301/17297c54-7111-f138-1568-ff7fe8ea3ba5/sldb2021_pv_nej_narodnosti_kraje.xlsx (дата звернення: 23.7.2025).
9. Svoboda D. Jablko z oceli. Praha : Nakladatelství Akademie, Středisko společných činností AV ČR, v. v. i., 2021. S. 701.
10. Čtvrtletní zpráva o migraci II. 2025. URL: <https://share.google/RyUAMOX3pq7zhNsdb> (дата звернення: 22.7.2025).

КУЛЬТУРА ФАХОВОГО МОВЛЕННЯ В НОВИХ КОНТЕКСТАХ БУТТЯ

В умовах нових соціокультурних, технологічних та глобалізаційних викликів зростають вимоги до культури фахового мовлення. Віртуалізація комунікації, поява нових цифрових платформ, зміна форматів професійної взаємодії, московське вторгнення вимагають переосмислення традиційних підходів до формування й удосконалення мовленнєвої компетентності фахівця, адже його мовна поведінка відображає рівень освіченості, інтелектуальної зрілості, професійної етики, національної ідентичності.

Автори навчального посібника «Культура української фахової мови» Л. Мацько та Л. Кравець зазначають, що «в інформаційному суспільстві фахівець має вміти швидко сприймати будь-яку форму мовлення, схоплювати необхідну інформацію, створювати монологи, вести діалоги, керувати системою мовленнєвих комунікацій у межах своєї компетенції тощо. Слово є одним із інструментів професійної діяльності лікарів, педагогів, правозахисників, менеджерів, журналістів та ін. Від багатства словникового запасу, рівня культури мови і техніки мовлення значною мірою залежать професійна майстерність, імідж та успіх особистості» [2, с. 11–12].

Культура мовлення – невід’ємна ознака професіоналізму, вона впливає на якість комунікації, професійний успіх, авторитет людини. Майстерне володіння мовленнєвими стратегіями допомагає вибудувати переконливу аргументацію, адаптувати висловлювання до ситуації, аудиторії, а також адекватно реагувати на критику.

У науковому дискурсі культура мови розуміється як: «1) мовознавча наука, що вивчає суспільне життя мови в конкретний історичний час і регламентує використання мови в суспільстві; 2) майстерне володіння літературною мовою; 3) система ознак і вимог досконалої літературної мови; 4) мовна культура особистості, певної групи населення» [1, с. 7]. Тож висока культура мовлення передбачає дотримання норм літературної мови, стильову доречність, точність термінології, аргументованість висловлювань, етичне забарвлення спілкування, що оптимізує комуні-

кацію, підвищує продуктивність співпраці, знижує ризик конфліктів, стає ключовим ресурсом в умовах сучасної інформаційної та ділової активності.

Дедалі частіше фахове мовлення нині реалізується у форматі відеоконференцій, електронного листування, транснаціональних проєктів, що потребує його певної адаптації у контексті етики мовлення, належного володіння міжкультурною комунікативною компетенцією, дотримання чистоти мовлення (уникнення надмірного вживання анліцизмів, професійних жаргонізмів, гібридних термінів).

Нині, в умовах воєнного часу, коли особливо важливо вибудовувати довіру між людьми, культура мовлення набуває унікального значення як інструмент єдності, підтримки, моральної стійкості суспільства. Українська мова стає маркером національної ідентичності, символом свободи, спротиву, потужною ідеологічною зброєю, засобом захисту від різних фейків, протидії ворожій пропаганді, різного роду маніпуляцій. Чітке, відкрите, послідовне мовлення знижує рівень тривожності, стресу, допомагає визначитися з ціннісними орієнтирами. Таке мовлення є способом об'єднання різних поколінь, соціальних груп, регіонів, спільним культурним кодом.

Формування професійної мовленнєвої культури вимагає системної роботи, усвідомленого підходу до мовленнєвої поведінки, готовності до саморозвитку та врахування особливостей професійного середовища. Цифровізація освіти, дистанційні й гібридні формати навчання, зростання емоційного навантаження, запити на педагогічну етику створюють нові умови для реалізації культури фахового мовлення вчителя.

В умовах війни, травматичного досвіду мовлення вчителя стає зразком для учнів, формує світогляд зростаючої особистості, навчає мовної етики, емпатії, співчуттю, підтримці. Як інструмент педагогічного впливу слово вчителя формує не лише знання, а й виховні ідеали, створює емоційний клімат у класі. Тому в нових контекстах буття має бути емоційно врівноваженим, гнучким, адаптивним. Те, як вчитель говорить, впливає на його сприйняття вихованцями, колегами, батьками, громадянськістю. У цьому контексті зростає роль ненасильницького спілкування,

активного слухання та емпатійної комунікації. Особистісна мотивація, прагнення до ясності думки, повага до співрозмовників – основа успішної мовленнєвої поведінки педагога.

Важливим інструментом формування культури фахового мовлення є оновлений Український правопис (редакція 2019 р.), який актуалізував мовні норми відповідно до сучасних реалій [3]. Він сприяє підвищенню мовної грамотності, розширенню комунікативних можливостей, засвідчує професіоналізм мовця, його обізнаність із новітніми лінгвістичними процесами, має і культурне, й ідеологічне значення.

Отже, в умовах глобалізації, цифровізації та міжкультурної взаємодії розвиток культури фахового мовлення стає важливим чинником професійного зростання, майстерності та успішної комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горошкіна О., Груба Т. Українська наукова мова: теорія і практика: навчально-методичний посібник. Суми : Університетська книга, 2023. 108 с.
2. Мацько Л.І., Кравець Л.В. Культура української фахової мови: навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 360 с.
3. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. Потебні; Інститут української мови. Київ : Наук. Думка, 2019. 392 с.

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Патріотичне виховання учнів на уроках української мови спрямоване на формування свідомої особистості, що вільно володіє державною мовою, поважає культурну спадщину та національну ідентичність нашого народу [4]. У Законі України «Про освіту» зазначено, що патріотичне виховання є складовою частиною освітнього процесу, що має на меті формування в учнів любові до Батьківщини, поваги до її історії та культури. Це досягається через формування національної свідомості, громадянської позиції та цінностей, заснованих на демократичних принципах та правах людини [3].

Тема патріотичного виховання завжди була в полі зору вітчизняних дидактів, зокрема І. Беха, Е. Бородая, Н. Бондаренко, О. Вишневського, С. Косянчука, В. Кременя, О. Остапенко, М. Тимчик, М. Зубалія, К. Журби, Д. Бінецького, В. Мокан та ін., які визначали шляхи формування патріотичних цінностей учнів на уроках української мови.

В умовах повномасштабного вторгнення росії проти України володіння державною мовою як ключовою компетентністю [5] є стратегічно важливим засобом патріотичного виховання учнів, що дотримується норм літературної мови, мовленнєвого етикету.

Актуальними є слова І. Огієнка, який стверджував, що «мова – то серце народу: гине мова – гине народ» [2]. Вони набувають особливого звучання в умовах війни, яка спрямована на винищення українців як нації. Адже є певні негативні фактори, як-от: мовна нестійкість українців, відчуття другосортності, що перешкоджають утвердженню державної мови в Україні [2]. Тому навчання державної мови, яке ми вважаємо важливим чинником формування патріотизму учнів, здійснюється на уроках української мови за допомогою спостережень над мовним матеріалом, досліджень, виконання творчих робіт.

Наприклад, п'ятикласникам пропонується виконати дослідницькі завдання – індивідуально, в групі чи в парі. На нашу думку, наведені приклади дослідницьких завдань мотивують учнів до пізнавальної ак-

тивності, розвивають культуру зв'язного мовлення, почуття патріотизму та гордості за свою країну:

1. Ігрове завдання «Зашифроване послання». Завдання: поєднайте дві частини слова та утворіть назву міста: Жито, Терен, Іван, Кривий, Білий, Звени / Церква, Ріг, поле, Франко, мир, город. Визначте походження назв утворених міст. Підготуйте розповідь про одне з них.
2. Дослідницька гра «Пізнайко». Завдання: визначте, які назви міст мають спільне походження, дайте розгорнуту відповідь на питання, скориставшись довідкою.

Бориспіль, Мелітополь, Маріуполь, Тернопіль, Неаполь, Крижопіль.
Довідка: «поль» означає місто, а «піль» – поле.

3. Я – дослідник. Завдання: дослідіть, який прикметник музичний чи музикальний доречно вжити до слова твір. Свої судження порівняйте з поясненням Є. Чак у книзі «Таємниці слова».

Творчі завдання збуджують інтерес до вивчення української мови, формують уміння усно і письмово оформлювати власні думки, сприяють кращому засвоєнню рідної мови, розкриттю її багатства, милозвучності та краси. Наводимо приклади завдань для учнів 6 класу:

1. Ігрове завдання «Творча майстерня мовознавця». Завдання: поясніть прислів'я: «Наша слава – Українська держава». За його змістом складіть відеоролик, у якому розкажіть про Україну (культуру, традиції) людям з інших країн.
2. Прийом «Словесне малювання». Завдання: розгляньте ілюстрацію до прислів'я львівської художниці Анастасії Стефурак, авторки ілюстрацій до книги «Українські прислів'я». Поясніть прислів'я «На двох стільцях не всидиш» та висловіть своє ставлення до зображеного. Чи вдалося авторці передати його зміст?
3. «Буктрейлер». Завдання: створіть рекламу вашої улюбленої книги українського автора. Знайдіть потрібні слова, щоб зацікавити ваших друзів та однокласників її прочитати.

4. *«Написання листа відомій особі».* Завдання: уявіть, що ви маєте можливість написати листа чи смс-повідомлення Т. Шевченку. Про що б ви хотіли йому розповісти, запитати, порадитись чи висловити слова вдячності, підтримки, співчуття тощо. Складіть повідомлення (5-6 речень).

Виконання таких завдань розвиває інтерес до вивчення української мови, історії, культури нашого народу, викликає почуття гордості за її надбання.

Виконання лінгвістичних завдань є важливим засобом вивчення української мови, що формує граматичні та комунікативні здібності учнів, сприяє нагромадженню і збереженню знань та служить ефективним засобом комунікації.

1. *Гра «Антисуржик».* Завдання: пригадайте, що таке суржик та поясніть, що означає слово антисуржик. Відредагуйте такі слова-покручі, скориставшись довідкою.

Канєшно, поняла, самий сильний, тоже, кстаті, почті, задавати питання, співпадіння, міроприємства.

Довідка. Звісно, майже, до речі, зрозуміла, заходи, теж, запитувати, найсильніший, збіг.

2. *Лінгвістична гра «Я – коректор».* Завдання: відредагуйте словосполучення.

Самий сильний – (найсильніший); найгарніша в світі – (найкраща в світі); на українській мові – (українською мовою); вибачаюсь за поведінку – (вибачте за поведінку); учбовий заклад – (навчальний заклад).

З огляду на це робимо висновок, що навчання рідної мови в умовах воєнного стану є важливим чинником патріотичного виховання учнів на уроках української мови. Запропонований дидактичний матеріал надасть учням можливість продемонструвати свої знання та практичні навички з української мови у процесі виконання дослідницьких, творчих, комунікативних завдань, а також завдань на редагування мовних порушень і помилок. Їх виконання спрямовано на розвиток національної свідомості учнів, виховання любові та поваги до рідного слова.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Патріотизм як цінність. 7 наукових позицій у національно-патріотичному вихованні. *Управління освітою*. 2018. № 6 (402). С. 6–12.
2. Бондаренко Н., Косянчук С. Національно-патріотичне виховання у контекстісучасних викликів : метод. рекомендації. Київ : Фенікс, 2022. 64 с.
3. Закон України «Про основи національного спротиву». (2023, 31 березня). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20>
4. Концепція національно-патріотичного виховання, 2025. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/pozashkilna-osvita/vikhovna-robota-ta-zakhist-prav-ditini/natsionalno-patriotichne-vikhovannya>
5. Концепція нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
6. Кремень В. Національна ідентичність як умова самоздійснення української нації. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. 2020. № 1. С. 113–116. URL: http://pi.iod.gov.ua/images/pdf/2020_1/15.pdf
7. Національно-патріотичне виховання дітей та молоді. URL: <https://imzo.gov.ua/osvita/pozashkilna-osvita-ta-vihovna-robota/natsionalno-patriotichne-vihovannya-ditey-ta-molodi>
8. Остапенко О., Тимчик М., Зубалій М., Журба К., Бінецький Д., Касіч Н., Кузора І. Військово-патріотичне виховання учнів в умовах ідейно-світоглядної конфронтації : навчально-метод. посібн. Кропивницький, 2022. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732074>

ФІНАНСУВАННЯ ЕТНІЧНИХ ШКІЛ У ШТАТІ ВІКТОРІЯ (АВСТРАЛІЯ) ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ОСВІТНІ ПРОЦЕСИ

Австралія – багатокультурна держава, де збереження рідних мов і культурних традицій міграційних спільнот є не лише питанням ідентичності, а й складовою державної політики. У штаті Вікторія функціонує понад 213 етнічних шкіл із вивченням 55 мов. Там навчається понад 43 тисячі учнів та працює понад 2800 учителів. Ці школи забезпечують можливість здобуття знань рідною мовою поза межами державної системи освіти і водночас відіграють роль осередків культурного життя громади.

Українські суботні школи у Вікторії – одні з найстаріших етнічних освітніх закладів у країні. З часу створення першої школи у Мельбурні (1950 р.) вони залишаються центрами української освіти, культури та громадського життя.

Сьогодні найбільша з них – Українська школа імені Лесі Українки в Нобл Парку, пропонує навчання на рівні VCE VET (Victorian Certificate of Education Vocational Education and Training).

Навчання відбувається очно та дистанційно, під керівництвом спеціально сертифікованих педагогів. Учні в межах цієї програми

- здобувають професійно орієнтовані та міжкультурні навички;
- розвивають уміння працевлаштування;
- можуть отримати кредити до VCE, VCE Vocational Major (VCE VM) або Victorian Pathways Certificate (VPC).

Деякі програми також пропонують оцінювання з балом (scored assessment), результати якого враховуються при формуванні рейтингу ATAR для вступу до університетів.

Проте підтримка таких програм вимагає сталого фінансування, особливо для підготовки викладачів, закупівлі ресурсів і розроблення власних підручників. Більшість українських шкіл існують завдяки волонтерській відданості педагогів, які не лише навчають, а й забезпечують адміністративне управління, звітність та організацію культурних заходів.

Українські школи проходять державну акредитацію та зобов'язані дотримуватися вимог навчальних програм штату Вікторія для етнічних шкіл щодо навчальних програм, безпеки учнів і методики навчання мов.

Нестача фінансової підтримки безпосередньо впливає на якість освітнього процесу. З'являється

- кадрова нестабільність: учителі часто змушені залишати роботу через відсутність оплати чи перевантаження;
- інноваційна обмеженість: школи не мають змоги впроваджувати сучасні методики, цифрові ресурси та мультимедійні платформи;
- скорочення контингенту учнів: підлітки, особливо старших класів, втрачають мотивацію відвідувати суботні школи, якщо навчання здається застарілим, нецікавим або перевантаженим;
- нерівність можливостей: більші громади (китайська, грецька, італійська) мають значно більший доступ до фінансування, ніж малі спільноти, що веде до освітньої диспропорції.

Попри обмежені ресурси, ці школи виконують важливу функцію консолідації громади, об'єднуючи дітей і дорослих навколо української культурної спадщини.

Для стабільного розвитку етнічних шкіл необхідні системні рішення на рівні уряду штату та федеральних програм:

- запровадження багаторічних грантів, що дозволять планувати діяльність шкіл стратегічно, а не з року в рік;
- фінансування педагогічної підготовки – через підтримку курсів і сертифікацій, зокрема у VIT (Victorian Institute of Teaching);
- пільгові оренди приміщень для мовних шкіл, які функціонують у громадських центрах або при парафіях;
- створення цифрової платформи етнічних шкіл штату Вікторія, яка б об'єднала навчальні матеріали, реєстр учителів і систему обміну досвідом;
- залучення університетів до спільних проєктів із розробки навчальних матеріалів для VCE мов, зокрема української.

Важливу роль у розвитку шкільництва відіграють доброчинці українського походження. Зокрема, родина Рудевичів із Мельбурна пожертвувала понад 1,5 млн австралійських доларів на освітні та культурні проєкти, а також щорічно дарує кошти на премію за написання творів учнями 7–12 класів на задану тему. Наприклад, у 2020 році такі нагороди отримали 19 учнів, у 2021 – 30 учнів, у 2022 і 2023 роках – 46 учнів, у 2024 – 54 учні по всій Австралії.

Отже, етнічні школи Вікторії – це не лише мовні курси, а важливі соціокультурні інституції, які формують багатокультурну Австралію. Їхня роль особливо значуща для невеликих громад, таких як українська, де школа є центром гуртування, збереження ідентичності, мови й національної пам'яті.

Попри свою значущість, етнічні школи залишаються вразливими у фінансовому плані. Їхня діяльність здебільшого базується на поєднанні державної підтримки, батьківських внесків та волонтерської праці. Саме фінансова нестабільність є одним із головних чинників, що визначають якість освітнього процесу, стабільність кадрового складу та спроможність шкіл впроваджувати інноваційні навчальні програми.

Підтримка етнічних шкіл – це інвестиція у мовне різноманіття, толерантність і культурну стійкість суспільства. Для подальшого розвитку українського шкільництва за кордоном важливо забезпечити підтримку з боку української держави – як у матеріальному, так і в методичному вимірах. Це сприятиме інтеграції українських шкіл діаспори у світовий освітній простір та утвердженню позитивного іміджу України у світі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Павленко В. Українське шкільництво і українознавство на теренах Австралії. *Україна в європейському та світовому культурному просторі*. С. 229–236. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/12989/19-Pavlenko.pdf?sequence=1>
2. Дякова О. Роль українських освітньо-наукових закладів Австралії у збереженні ідентичності української діаспори URL: <http://archive.nndiuvi.org.ua/fulltext.html?id=2300>
3. Звіт діяльності Союзу Українських Організацій Австралії. 14–16 березня 2025. URL: <https://afuo.org.au/zyizd2025/>
4. Матеріали XXI з'їзду УЦШР, 2025.
5. Multicultural Education and Languages Committee. *Review of languages education policies in Australia*. Department for Education, South Australia (2019). URL: <https://www.education.sa.gov.au/docs/sper/melc/melc-review-of-languages-education-policies-australia.pdf>

СУЧАСНІ ЦИФРОВІ ЗАСТОСУНКИ ДЛЯ НАВЧАННЯ ТА ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ: ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД І ЛІНГВОДИДАКТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ

У сучасному світі цифрові технології суттєво трансформували освітній процес. Вони створюють нові можливості для персоналізації навчання, надають доступ до мультимедійних ресурсів, урізноманітнюють завдання і сприяють інтерактивності. Особливого значення це набуває для вивчення іноземних мов, адже цифрові інструменти допомагають здобувачам швидше адаптуватися до нових умов, розвивати всі види мовленнєвої діяльності та інтегруватися в іншомовне середовище. Статус української мови як іноземної безпосередньо пов'язаний із мовною ситуацією в Україні, до того ж, як зазначає С. Бук, «викладання української мови як іноземної багато в чому залежить від статусу цієї мови в Україні та сприйняття її громадянами країни» [1, с. 63].

Мотивація до вивчення української мови охоплює чимало чинників: прагнення здобувати освіту в Україні, працювати в Україні, а також стати частиною українського середовища. За останні роки з'явилася нова причина вивчення української мови іноземцями – це виявлення солідарності з Україною. За даними сервісу Duolingo, після 24 лютого 2022 року понад 1,3 млн людей у світі почали вивчати українську мову, і основним мотивом була підтримка України [4]. Ба більше, ці міркування слушно підтверджує у своїй студії О. Тараненко, наголошуючи, що війна змінила ставлення суспільства до мовної ситуації: українська мова усвідомлюється як чинник безпеки, тоді як російська – як «мова окупантів» [3, с. 15–16]. Відповідно до різної мотивації вивчення української мови виникає методична потреба створення цифрових застосунків для навчання та вивчення української мови як іноземної. Універсальні інструменти, як-от *Quizlet*, *Wordwall*, *Miro*, *iDroo*, *ChatGPT* активно застосовуються у практиці викладання. Вони допомагають створювати флешкартки, тести, навчальні ігри, спільні дошки та навіть адаптивні тексти й вправи. Їхня перевага – це гнучкість і мотивація, проте вони не завжди враховують специфіку української мови, тому потребують методичної адаптації. Від-

повідно до цього виникає потреба створення застосунків саме для української мови. На сьогодні їх чимало. Основний перелік [2, с. 140–141] зібрано у навчальному посібнику «Основи методики викладання української мови як іноземної» за редакцією З. Мацюк, а саме: *Добра форма*, *Вікно у світ бізнесу*, *Подорожі.ua*, *GoldenGatestoUkrainian*, *InternetPolyglot*, *LearnUkrainian*, *NationalLingua*, *Nova*, *SpeakUkrainian*, *StudyUkrainian*, курс української мови як іноземної в Національному університеті «Києво-Могилянська академія», а також курс розмовної української від компанії «*PimsleurLanguagePrograms*». Також існують платформи, не згадані в посібнику, а саме: *Моя мова*, *Є-мова*, *ReadUkrainian!* і новостворена лексична платформа «*Пульс*» (акронім від «профіль української лексики»).

Розгляньмо декілька найпоширеніших застосунків у викладацькій та навчальній практиці. Серед сучасних цифрових додатків для навчання української мови як іноземної важливе значення має «**Добра форма**», яка пропонує структуроване опанування української граматики через вправи на розпізнавання, заповнення пропусків та створення речень у контексті, що сприяє формуванню імпліцитного знання мови та підвищує здатність студентів інтерпретувати нові структури. На основі отриманих граматичних знань вебсайт «**Подорожі.ua**» розширює мовну практику, пропонуючи інтерактивні сценарії повсякденного життя та культурних ситуацій, завдання на читання, аудіювання та контроль засвоєння матеріалу через тести, що забезпечує розвиток комунікативних навичок. У цьому ж керунку працює «**Є-мова**», орієнтована на комплексний розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності, зокрема через складання діалогів, повторення фраз і тематичні тести на лексику та граматику, а також пропонує можливість навчання у мінігрупах із викладачем для більш глибокого занурення. Для систематичного самостійного опанування матеріалу створена платформа «**Моя мова**», яка включає національну систему тестування української мови, інтерактивні завдання та модулі для письмового й усного мовлення. Лексична платформа «**Пульс**» доповнює ресурси, надаючи структуровану лексичну базу, що відповідає Загальноєвропейським стандартам (CEFR), дозволяє формувати персо-

нальні словники за рівнем та темою і спрямована на уніфікацію методик викладання української мови як іноземної. У розвитку навичок читання та розуміння текстів помічним є сервіс **ReadUkrainian!**, що пропонує інтерактивні матеріали для закріплення тематичних блоків і структур, опанованих у курсах читання або загальних курсах української мови. Ці платформи взаємодоповнюють одна одну, забезпечуючи комплексний розвиток граматики, лексики та комунікативних навичок, що сприяє інтерактивному, системному та змотивованому навчанню української мови як іноземної.

Отже, українська мова як іноземна сьогодні виконує не лише освітню функцію, а й слугує культурним маркером, що підвищує мотивацію студентів до її вивчення. Цифрові застосунки значно розширюють доступ до навчання, забезпечують системне опанування граматики та розвиток мовлення. Найбільш ефективним є поєднання загальних застосунків, як-от *Quizlet*, *Wordwall*, *ChatGPT* із платформами, розробленими спеціально для української мови, що дозволяє одночасно тренувати лексику, граматику та комунікативні навички. Методично важливо впроваджувати ці ресурси у навчальні програми так, щоб студенти отримували практичні завдання, що поєднують точність граматики, розуміння культурного контексту та розвиток мовлення – як усного, так і письмового.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бук С. Трансформація мотивації вивчення української мови як іноземної у зв'язку з війною. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. Львів, 2025. № 19. С. 63–77.
2. Основи методики викладання української мови як іноземної : навч. посіб. / І. М. Кочан, З. О. Мацюк, О. В. Туркевич; за ред. З. О. Мацюк. Львів, 2022. 152 с.
3. Тараненко О. Російсько-українська війна і українська мова (попередні спостереження). II. *Мовознавство*. Київ, 2023. № 4. С. 3–25.
4. Duolingo Language Report 2022. URL: <https://blog.duolingo.com/2022-duolingo-language-report/>.

РОЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ У ЗБЕРЕЖЕННІ РІДНОМОВНОЇ ОСВІТИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У нових соціокультурних умовах, які характеризуються динамічними змінами в усіх сферах суспільного буття, питання утвердження рідномовної освіти, збереження національної ідентичності, формування національно свідомої, духовно-моральної, патріотично налаштованої особистості, яка береже і примножує національно-культурні традиції, набуває все більшої актуальності. Проблема загострилася через повномасштабну військову агресію, що спричинила чергову хвилю масової еміграції – значна частина українців змушена була покинути рідну домівку, шукаючи безпеки в інших країнах. Сформувати національно-свідому особистість з активною громадянською позицією можна завдяки спільним зусиллям освітянської спільноти як України, так і зарубіжжя.

У цьому контексті особливої уваги заслуговує діяльність української діаспори, найбільші осередки якої розташовані в Канаді, США, Австралії, Великій Британії. Вона історично відігравала і продовжує відігравати важливу роль у процесах національної консолідації українського суспільства, активно долучаючись до різноманітних процесів, поширюючи її позитивний імідж на глобальному рівні. Варто наголосити, що з початком повномасштабної війни діаспора не лише прихистила значну частину українців, а й надала їм моральну, матеріальну, освітню підтримку, крім того, продовжує демонструвати солідарність і єдність у відстоюванні суверенітету, незалежності й територіальної цілісності України, розвитку української культури та міжнародної співпраці.

Проблема підтримки рідномовної освіти закордонних українців, досвід збереження національної ідентичності є важливою і багатогранною темою, яка постійно перебуває у центрі уваги дослідників. Різні аспекти цього питання були предметом глибокого аналізу з боку багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців у теоретичному (С. Бойко, І. Ключевська), практичному (С. Романюк, Л. Сорочук, І. Форостюк), історичному та культурному контексті (Б. Ажнюк, Т. Завгородня, А. Марушкевич, І. Руснак). Вчені аналізують механізми адаптації освітніх програм до умов проживання за кордоном, досліджують освітні ініціативи, прак-

тичний досвід окремих громад, діяльність недільних шкіл, літніх таборів, історичні аспекти формування системи рідномовної освіти за кордоном тощо. Ці дослідження дають комплексний погляд на проблему збереження рідномовної освіти у діаспорі, взаємної плідної співпраці, ефективних шляхів її вирішення.

Піклуючись про етнокультурне самозбереження, свідомі діячі української діаспори створили розгалужену систему рідномовного шкільництва, куди увійшли рідні школи, дитячі садочки, курси українознавства, інститути. Саме рідна школа є одним із найважливіших цінностей, які творить народ. А в умовах діаспори «вона є тим твердим і незнищеним фундаментом національної свідомості, й з хвилиною її занепаду всі інші національно-культурні установи можуть стати мертвим капіталом. Рідна школа є цим могутнім чинником, який формує душі молодого покоління і приготує молодь до розумної і корисної праці для батьківщини» [2, с. 9]. Перебуваючи у багатоетнічному соціумі закордонні українці намагаються зберегти свою національну самобутність через рідну мову, звичаї, культурні, мистецькі та побутові традиції.

Заслуговує на увагу те, що українська громада щорічно організовує різноманітні заходи, такі як фестивалі, ярмарки, свята, чим сприяє збереженню національних традицій, передачі знань і досвіду від покоління до покоління. Варто згадати рідну школу Оквил у Торонто (директор Оксана Левицька), у якій плекаються патріотичні почуття, прищеплюється любов до рідної мови через систему виховних заходів. У школі щорічно вшановують пам'ять великого Кобзаря, проводять Шевченківські дні, музичні та драматичні вистави, екскурсії, уроки українських танців, вікторини, літературні читання та ін. Учасники освітнього процесу беруть активну участь у різноманітних заходах, які спрямовані на збереження національної ідентичності, плекання та розвитку національних традицій. Та поруч із виховними заходами етнонаціонального характеру одним із найважливіших завдань рідної школи є навчання української мови, формування мовленнєвих, комунікативних, читацьких умінь, забезпечення рідномовної освіти. Такий підхід є ключовим для виховання національної свідомості, культурної ідентичності молодого покоління.

Українська мова для українців, які проживають за кордоном, стає не лише засобом спілкування, але є важливим ресурсом для підтримки зв'язку з культурною спадщиною, єднання українців різних країн світу. Варто зазначити, що збереження мови в умовах еміграції стає викликом, адже впливи інших культур можуть призводити до асиміляції та втрати мовних традицій. Однак, попри це, українська мова залишається потужним засобом самовираження та ідентифікації, що допомагає українцям зберігати свою унікальність у світі.

Загальновідомо, що мова не лише забезпечує комунікацію, але й слугує основою для збереження колективної пам'яті, традицій і цінностей, що є критично важливими для українців, які прагнуть зберегти свою ідентичність, особливо в умовах кризових змін. У контексті зазначеного слухними видаються міркування Пола Юзика, який визначив важливість збереження рідної мови та етнічної культури:

це забезпечує взаємне збагачення різних напрямів у процесі розвитку культури та національної особистості;

це стимулює культурний ріст і забезпечує безпосередню участь у культурній та мистецькій діяльності;

це допомагає використовувати унікальний мовний потенціал у багатонаціональному середовищі;

це сприяє розвитку більш усвідомленого ставлення до інших країн та до місцевих жителів [3, с. 83].

У законі України «Про освіту», Державному стандарті початкової загальної освіти, «Концепції громадянського виховання дітей і молоді» зазначено, що через мову молоде покоління пізнає такі поняття, як Батьківщина, рідний край, народ, земля, Україна та ін. А це в свою чергу вчить його берегти своє, плекати і примножувати багатовікові духовні надбання українців, їхню самобутню культуру, оригінальні звичаї і традиції. Кращі представники української діаспори розуміли, що мова сім'ї (родини) – це традиція, а мова громади, суспільства – це культура даного суспільства. Тому в багатьох країнах проживання вони підняли рідну мову на шкільний рівень, домоглися, щоб вона стала і шкільним предметом, і мовою навчання, тобто отримала статус суспільної мови

і життя як етносинтезуючий чинник [1, с. 79]. Крім того, в умовах викликів сьогодення вони лобіюють інтереси України; поширюють достовірну інформацію про події в країні; здійснюють гуманітарну допомогу; сприяють науці та бізнесу, організації українських шкіл, курсів, дитячих таборів, а також створенню культурних центрів, музеїв, театрів.

Отже, в умовах сучасних трансформацій українська діаспора відіграє вагомий роль у збереженні та розвитку рідномовної освіти. Вона виступає не лише як носій української культури за кордоном, а як і значущий чинник формування національної свідомості, збереження етнічної ідентичності особистості. Консолідована діяльність української діаспори є ефективним інструментом протистояння викликам, пов'язаним із втратою своєї Батьківщини, віддаленістю від рідної культурної спадщини тощо. Подальша підтримка освітніх ініціатив, активна міжнародна співпраця є запорукою збереження української ідентичності в умовах глобалізації та сучасних викликів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Романюк С. Розвиток рідномовної освіти українців у західній діаспорі (XX – початок XXI століття) : монографія. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т., 2015.
2. Середович М. Українське шкільництво в Америці. Цвіт України. Нью-Йорк, 1968.
3. Yuzyk P. Ukrainian Canadians: Their Place and Role in Canadian Life. Toronto, 1967.

ФОРМУВАННЯ МОВНО-КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ ЯК МАРКЕРА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ: ДИДАКТИЧНИЙ ПІДХІД

Питання української національної ідентичності, її формування є актуальним і потребує вивчення. В Україні на законодавчому рівні затверджені нормативно-правові акти, в яких ідеться про формування української національної ідентичності. Зокрема, це Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності», у якому пояснено українську національну ідентичність як «стійке усвідомлення особою належності до української нації як самобутньої спільноти, об'єднаної назвою, символами, географічним та етносоціальним походженням, історичною пам'яттю, комплексом духовно-культурних цінностей, зокрема українською мовою і народними традиціями» [2]. Також у Законі зазначено «формування національного мовно-культурного простору на основі утвердження державної мови, стійкості його ціннісної основи до зовнішніх впливів» [2]. Отож, мова є ознакою національної ідентичності, своєрідним її маркером, духовною цінністю українського народу.

У час війни питання формування українського мовно-культурного простору стало вкрай актуальним не лише в Україні, а й поза її межами – у державах, куди багато українців емігрували і утворили там свої спільноти. Відтак необхідна підтримка українських громадян за кордоном – освітня, культурна, правова. І до цього активно долучаються різні структури: освітні заклади, посольства України, а також і міністерства, зокрема Міністерство освіти і науки України [4].

Можливість вивчати українську мову, популяризувати культуру в закладах освіти як вітчизняних, так і зарубіжних, – це один із підходів, який формуватиме мовно-культурний простір учасників освітнього процесу, а це і є збереження національної ідентичності. У багатьох країнах світу як близького, так і далекого зарубіжжя, є чимало закладів освіти, у яких вивчають українську мову. Скажімо, у Сеулі. Як зазначено на сайті Посольства України в Республіці Корея, «важливим елементом двостороннього співробітництва у сфері освіти є функціонування в од

ному з провідних ЗВО Республіки Корея – Університету іноземних мов Ханкук – єдиного в країні факультету українознавства, де близько 60 корейських студентів вивчають українську мову, історію та культуру. Студенти мають можливість проходити мовне стажування в Київському національному університеті ім. Шевченка» [3]. Це один із прикладів того, як українською мовою можна зацікавити навіть іноземців на рівні міжнародного співробітництва. І таких фактів чимало. Цілком доцільним є використання методу компаративістики в наукових розвідках з питань освіти, культури як один зі способів, який сприятиме міжнародному співробітництву України.

Дидактичні підходи у вивченні багатьох предметів у зарубіжних закладах освіти, де навчаються українці, спрямовані на проведення паралелей, виявлення спільного і відмінного у культурі різних народів через майстер-класи, виставки, викладання предметів на інтегровану тематику з поглибленим вивченням історичних процесів, порівняльний аналіз видатних постатей українського народу і зарубіжних країн, наукових досягнень світового масштабу і роль у цьому українців; як-от на прикладі українсько-корейського співробітництва у сфері освіти [6].

Популяризація українського у соцмережах, проведення флешмобів на відповідні тематики, об'єднання учасників освітнього процесу навколо, скажімо, відзначення певних свят – усе це й формуватиме мовно-культурний простір як один із маркерів національної ідентичності не лише в Україні, а й за кордоном. Вартий уваги приклад: щорічне вшанування у світі видатного українського письменника Тараса Шевченка. Скажімо, у 2021 р. «Заповіт» Тараса Шевченка звучав дванадцятьма мовами у країнах Південної Азії (Індія, Пакистан, Афганістан, Бангладеш, Непал, Бутан, Шрі-Ланка, Мальдіви). Про це у фейсбуці повідомило Посольство України в Республіці Індія [1]. Це і популяризація творчості українського генія, і спосіб привернути увагу, зацікавити постаттю Кобзаря, а водночас згуртувати навколо тої ж творчості Тараса Шевченка не лише українців, а й представників інших народів. Отож, діяльність українських посольств за кордоном, співпраця з ними також допомагає у формуванні мовно-культурного простору як складової української національної ідентичності.

Не менш важливою за кордоном може бути популяризація української мови, а відтак і утвердження національної ідентичності через розвиток вітчизняного бізнесу, який у своїй діяльності зберігає і власну культуру, і рідну мову. Наприклад, як повідомляли у засобах масової інформації, у 2019 році у Південній Кореї українці відкрили ресторан з промовистою назвою «Трипілля» [5], а 2025 році – «Lviv Croissants» [7]. Збережений український бренд у назві тримає зв'язок з вітчизняною традицією. Це приклад того, як не лише освіта, а й бізнес може докластися до збереження національної ідентичності, розвитку української мови за кордоном. Більше того, освіта і бізнес можуть співпрацювати, скажімо, у питаннях профорієнтації учасників освітнього процесу, проведення нестандартних типів уроку на підприємстві.

Отож, формування мовно-культурного простору як маркера української національної ідентичності – це засадне питання державної політики. І роль освіти у цьому дуже велика, оскільки саме на освітньому рівні є чимало напрацювань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Embassy of Ukraine in the Republic of India. URL: <https://www.facebook.com/ukrembindia>
2. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>
3. Культурно-гуманітарне співробітництво між Україною та Республікою Корея. URL: <https://korea.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/402-kulturno-gumanitarne-spivrobitnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-korejeju/kulturno-gumanitarne-spivrobitnictvo-mizh-ukrayinoyu-ta-respublikoyu-koreya>
4. Освіта українських дітей за кордоном. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvita-ukrainskikh-ditey-za-kordonom>
5. Перший ресторан української кухні під назвою «Трипілля» відкрився в Сеулі. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/2828446-v-seuli-vidkrivsa-persij-ukrainskij-restoran.html>
6. Сохань Г. Інтеграція в освітній процес українсько-корейської тематики: дидактичний огляд. *Українські корєєзнавчі студії*. Збірник наукових праць. Вип. 1. Рівне : Волинські обереги, 2025. С.70–80.
7. У Сеулі відкрився перший в Азії ресторан «Lviv Croissants»! URL: <https://korea.mfa.gov.ua/news/u-seuli-vidkrivsya-pershij-v-aziyi-restoran-lviv-croissants>

ОНЛАЙН-РЕСУРСИ З ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ У ПОРІВНЯЛЬНОМУ АСПЕКТІ (2015-2025)

Онлайн-освіта з розвитком комп'ютерних та інтернет-технологій стала невід'ємною частиною освітнього процесу, активно розвивається і функціонує не лише як доповнення, а як самостійний відокремлений тип здобуття знань. Вивчення іноземних мов за допомогою онлайн-ресурсів належить до тих напрямів, які одні з перших почали використовувати сучасні технології. У зв'язку з цим вивчення української мови як іноземної (УМІ) онлайн також вже має певну історію виникнення і розвитку.

Поняття онлайн-навчання охоплює як навчання в онлайн-форматі за допомогою спеціальних платформ (ZOOM, Google meet та ін.), так і застосування ігрових навчальних додатків, інтерактивних вправ на спеціальних освітніх сайтах, онлайн-словників, перекладачів. Кожна з цих складових може становити об'єкт спеціального дослідження з метою встановлення стану розвитку лінгводидактичного забезпечення.

Метою цієї розвідки є опис основних змін у розвитку спеціальних навчальних сайтів з української мови як іноземної. Порівняння охоплює аналіз стану зазначених ресурсів у 2015 році та актуальний період 2025 року. Характеристика інтернет-платформ за 2015 рік представлена у статті «Інтернет-ресурси з української мови у системі навчально-методичного забезпечення українських освітніх закладів діаспори» [4]. Актуальність цього дослідження зумовлена потребою ефективної організації навчального процесу за допомогою сучасних технологій та необхідністю розробників (авторів) бути компетентними у створених ресурсах, у зміні тенденцій онлайн-навчання.

Питання опису та аналізу онлайн-ресурсів з вивчення УМІ періодично стає предметом різного виду публікацій як наукового, так і науково-популярного стилю, що свідчить про актуальність та запит цільової аудиторії.

Науково-популярні дописи спрямовані на швидке, коротке та оптимальне інформування цільової аудиторії у ресурсах із посиланнями і можливістю швидкого переходу [2, 5]. Наукові публікації містять, як

правило, класифікації та аналіз ресурсів за структурою, наповненням, методикою створення, доцільністю та способами застосування у навчанні. Автори деяких досліджень ділять онлайн-ресурси на 7 груп (мобільні додатки, безкоштовні онлайн-курси, інтернет-платформи, сайти для вивчення української мови, ютуб-канали, сторінки соціальних мереж, інтернет-форуми) [1, 3]. Сайти для вивчення УМІ Т. Фоменко класифікує як веб-ресурси лексичного, лінгвокраєзнавчого та граматичного характеру [3, с. 175]. Студії порівняльного характеру, які б відображали тенденції розвитку онлайн-ресурсів з УМІ станом на момент укладання тез, на жаль, відсутні в українському науковому дискурсі.

Аналіз ресурсів, здійснений у 2015 році, ґрунтувався на 11 показниках: 1) тип сайту, 2) автори або відповідальні установи, 3) цільова аудиторія, 4) доступність, 5) мовні рівні, 6) структура сайту, 7) мовне наповнення, 8) методика навчання, 9) типи завдань, 10) здійснення контролю знань, 11) можливості для застосування у навчальному процесі [4, с. 147]. Порівняння цих показників на сучасному етапі розвитку онлайн-ресурсів з УМІ виявило декілька тенденцій.

У порівнянні аналізу навчальних сайтів онлайн 2015–2025 рр. відчутною є зміна вектора авторства чи відповідальних установ. Раніше створені веб-ресурси створювали переважно закордонні навчальні заклади чи установи, зараз пріоритет створення цих ресурсів за українськими установами, розташованими в Україні.

Ще одним важливим моментом в обговоренні цієї проблематики є зміни у пошуковому процесі. Якщо десять років тому, ввівши у пошуковий сервіс потрібні ключові слова (наприклад, українською чи англійською «українська онлайн» та ін.), ми отримували перелік результатів із сайтів чи згадок відповідної комбінації слів, то на сучасному етапі пошук відразу скеровує не до одного сайту, а до ключових платформ, які інформують про перелік наявних навчальних продуктів. Фактично, з'явилося багато джерел з оглядами, переліками та посиланнями, які можна назвати науково-популярними публікаціями про онлайн-ресурси з вивчення УМІ.

Щодо методики навчання, тут теж відбулися деякі зміни щодо

аудіонавчання: з'явилися ресурси, на яких можна вчитися, слухаючи окремі аудіофайли і виконуючи інтерактивні завдання, або працюючи з подкастами, що містять цілі уроки, які необхідно сприймати лише на слух і повторювати. Раніше методика навчання онлайн-ресурсів з УМІ, перш за все, ґрунтувалася на читанні та на виконанні інтерактивних завдань. Аудіо-, відеоконтент був лише незначною частиною навчання.

Таким чином, у розвитку спеціальних навчальних сайтів для вивчення УМІ протягом 10 років можна простежити позитивну динаміку, кількісне та якісне зростання ресурсів. Ці тенденції сприяють розвитку лінгводидактики в цілому й зокрема УМІ, свідчать про розширення можливостей для вивчення української мови, збільшують частку функціонування української мови в інформаційному просторі. Водночас зростання кількості та якості ресурсів відкриває новий запит для дослідників цієї проблематики, як на зрізі сучасності, так і в порівняльному аспекті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вдовіна О. О. Аналіз Інтернет-ресурсів для вивчення української мови як іноземної. [Електронний ресурс]. *Молодий вчений*. 2020. 7.1 (83.1). С. 28–31. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2020/7.1/8.pdf>
2. Онлайн-ресурси з вивчення української мови [Електронний ресурс]. URL: <https://mova-ombudsman.gov.ua/onlain-resursy-tablytsia>
3. Фоменко Т. М. Застосування інтернет-ресурсів під час вивчення української мови як іноземної. [Електронний ресурс]. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Т. 3. №74. 2021. С. 174–177. URL: http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2021/74/part_3/35.pdf
4. Темник Г.Д. Інтернет-ресурси з української мови у системі навчально-методичного забезпечення українських освітніх закладів діаспори. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Історичні науки». Вип. 23. 2015. С. 146-151.
5. Український інститут Онлайн-ресурси для вивчення української [Електронний ресурс]. URL: <https://ui.org.ua/sectors/language/>

ДІАСПОРНА УКРАЇНСЬКА: ЗБЕРЕЖЕННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Глобалізаційні процеси, посилюючи міжкультурні контакти, загрожують розмиванням етнокультурних ідентитетів, насамперед мови. Як зазначено в Концепції державної мовної політики України, українська мова як засіб спілкування та інтелектуального виявлення особистості відображає самобутність українського народу і є основою його духовності та історичної пам'яті [5]. Українську мову можна вважати основою українськості [3], оскільки саме через мову відбувається формування й трансляція національної ідентичності, особливо в умовах відриву від України.

Мова є втіленням духовної сутності народу та відображенням його менталітету. У її структурі – логіці, системі понять – закладено культурні основи, які формують притаманні етносу моделі мислення. Національна мова, з одного боку, є засобом самоідентифікації людини, її зв'язку з рідним культурним середовищем, а з іншого – допомагає цьому середовищу окреслити власне місце серед інших культур у глобальному просторі.

У світі, де все частіше стираються межі між культурами, а чужі ідентичності стають домінантними й агресивно впливають на ціннісні засади народів, рідна мова нерідко перетворюється на останній осередок стабільності. Вона стає своєрідним захистом від розмивання й можливої втрати культурних норм, які формувалися століттями, і які сьогодні дедалі частіше опиняються під загрозою занепаду чи навіть знищення [4].

Для української діаспори в Іспанії питання мови як складової національної ідентичності особливо актуальне. Іспанія стала однією з основних країн новітньої трудової міграції з України. Українська мова в країні не має офіційного статусу, оскільки державною та офіційною мовою є кастильська або іспанська. Українська мова використовується українською діаспорою для спілкування в сім'ї та громаді. Тривале перебування українців в Іспанії призвело до появи організованих громад, парафій, суботніх шкіл, культурних центрів, українських магазинів та україномовних ЗМІ.

Залежно від періоду еміграції питання мови вирізняється певними особливостями. Умовно можна виокремити два етапи: перший охоплює 1990-ті роки – початок 2000-х років, другий – період після 2002 року, який характеризується більшою відкритістю, організованістю та усвідомленим формуванням нових українських діаспор. Упродовж обох хвиль міграції саме мовна приналежність і релігійна ідентичність залишалися ключовими маркерами етнічної самоідентифікації українців за кордоном. Ці чинники стали основою для згуртування мігрантів у громади, які згодом перетворилися на офіційно оформлені товариства, спілки та асоціації українців. Спільною рисою для представників обох міграційних хвиль було активне використання української мови у повсякденному неформальному спілкуванні з представниками своєї етнічної спільноти, що сприяло підтриманню мовної єдності та культурної тяглості [9].

Варто зазначити, що представники західної діаспори є прикладом високого рівня самоорганізації, збереження мовної ідентичності та стійкості до асиміляційних впливів. На відміну від них, східна діаспора все ще перебуває на етапі пошуку власної ідентичності. Водночас у представників новітньої хвилі трудової та тимчасової міграції зростає зацікавленість мовою країни перебування, що природно призводить до поступового зміщення акцентів в ідентифікаційних практиках [3].

Покоління українців, які народились в Іспанії, втрачають зв'язок з Батьківщиною, а відтак й українську ідентичність. Вирішальним чинником підтримання їх етнонаціональної ідентичності є вивчення української мови. При цьому вивчення мови є не лише інструментом лінгвістичної компетентності, а й механізмом формування національної самосвідомості. В Іспанії діє розгалужена мережа українських суботніх шкіл, створена зусиллями діаспори. В Барселоні, зокрема, функціонують Українська школа «Мрія», Українська суботня школа «Нове джерело» та Українська суботня школа імені Тараса Шевченка.

Українська школа «Мрія» є сучасним освітнім центром, спрямованим на збереження національної ідентичності, підтримку рідної мови та розвитку культурного зв'язку серед українських дітей у Каталонії.

Школа функціонує при Українській асоціації батьків і вчителів Каталонії «Берегиня». Засновником є Департамент України «Джерело» при Асоціації «Casa Eslava». Ідея створення Української школи «Мрія» належить С. В. Школьній. 9 жовтня 2010 року у приміщенні церкви Матері Божої Неустанної Помочі розпочала свою роботу початкова школа. Учні основної школи навчались також у приміщенні церкви Santa Mònica. Значну допомогу в організації роботи школи надавали священники Іван Левицький та Héctor Zimmer.

Школа «Мрія» – це навчальний заклад I – III ступенів. I ступінь – початкова школа (1–4 класи – термін навчання 4 роки); II ступінь – основна школа (5–9 класи – термін навчання 5 років); III ступінь – старша школа (10–11 класи – термін навчання 2 роки). У школі навчаються 202 учні віком 4–18 років. Навчально-виховний процес здійснюється українською мовою за навчальними програмами, підручниками та посібниками, що мають гриф Міністерства освіти і науки України.

При Українській школі «Мрія» функціонує школа мистецтв «Сузір'я», основною метою якої є розвиток творчої особистості дитини та виховання поваги до традицій української мови і культури [1; 8].

Українська суботня школа «Нове Джерело», що функціонує при Українській асоціації «Джерело», провадить діяльність у галузі дошкільної та середньої освіти. Учні мають можливість отримати свідоцтво та атестат про повну загальну середню освіту державного зразка України. Навчальний процес організовано за спеціально розробленою освітньою програмою у співпраці з «Onlineucrania» S. L. Програма враховує особливості та відмінності між системами середньої освіти в Україні та Іспанії, з акцентом на українознавчих дисциплінах: українській мові, українській літературі, розвитку зв'язного мовлення, історії України, народознавстві. При школі функціонують дошкільні групи, які приймають дітей, починаючи з трирічного віку [1; 6].

Українська суботня школа імені Тараса Шевченка, що функціонує при Асоціації українців у Каталонії «Червона Калина», стала першим українським освітнім осередком у регіоні. Школа заснована у 2007 році, а з 2010 року отримує постійну підтримку з боку мерії міста Барселона.

Її головна місія полягає в популяризації української культури в Каталонії та збереженні української мови серед дітей української діаспори в Іспанії.

З 2025 року школа набула статус Освітнього хабу у Барселоні – UA EDUHUB BCN – та стала партнером «Європейського колегіуму» (м. Київ). Освітній процес організований у таких вікових групах: дошкільне відділення (від 1,5 до 6 років), початкова школа (1–4 класи), середня (5–9 класи) та старша школа (10–11 класи). Для молодших класів (1–2) функціонують паралельні навчальні групи за програмою НУШ та для дітей з білінгвального мовного середовища. Основу навчальної програми становлять українська мова, українська література, розвиток зв'язного мовлення, історія України та народознавство [1; 7].

Саме при таких освітніх осередках формується нове покоління українців, які, проживаючи за межами України, не втрачають зв'язок з етнічною Батьківщиною, зберігають національну ідентичність. Вони стають своєрідними амбасадорами української мови, традицій і духовних цінностей у багатокультурному середовищі Іспанії.

Оскільки українські діти в Іспанії часто краще володіють іспанською мовою, ніж українською, потрібно оновлювати методики вивчення української мови. Серед пріоритетів державної політики має бути активне сприяння захисту мовно-культурних прав зарубіжних українців, що включає належне фінансування освітніх установ діаспори, створення достатнього запасу навчальної літератури, розробку й видання спеціалізованих підручників з української мови та інших українознавчих дисциплін, які відповідають потребам суботніх шкіл, а також надання матеріально-технічної підтримки відкриттю та функціонуванню українських шкіл і класів за кордоном, облаштування навчальних аудиторій і шкільних бібліотек. Розвиток освітніх закладів за кордоном та підтримка вивчення української мови в них є запорукою духовної єдності українського етносу у глобальному просторі, а також формує позитивний імідж України в міжнародній спільноті [2].

Таким чином, українська мова в умовах діаспори, зокрема в Іспанії, виконує ключову функцію – збереження національної ідентичності.

Вона є простором духовної єдності, культурної тяглості та символом належності до українського етносу. Її підтримка через освіту, громадське життя і державну політику – вирішальний чинник життєздатності української діаспори в умовах глобалізації. Приклад Іспанії демонструє, що через мову формується простір «українськості», який не дозволяє загубитися в чужому світі, зберігає спадкоємність поколінь і передає цінності української нації. Отже, українська мова за межами України покликана зберегти український етнос від асиміляції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Відомості про українські суботні/недільні школи, що функціонують при громадських організаціях закордонних українців, які співпрацюють з закордонними дипломатичними установами України (центри, курси, гуртки з вивчення української мови). URL: <https://zakordonniukrainci.mfa.gov.ua/storage/app/sites/perelik-subotnih-shkilo62024.pdf> (дата звернення: 29.09.2025).
2. Газізова О. Українська мова як фактор збереження національної ідентичності підростаючого покоління зарубіжних українців. *Українознавчий альманах*. 2012. Вип. 7. С. 45–48.
3. Годованська О. Мовна складова національної ідентичності українських трудових мігрантів. *Українознавчий альманах*. 2012. Вип. 7. С. 51–54.
4. Колюбаєв А. Збереження української культурної ідентичності як фактор державотворення. *Українознавство*. 2023. № 3(88). С. 256–266.
5. Концепція державної мовної політики : Указ Президента України від 15.02.2010 р. № 161/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161/2010#Text> (дата звернення: 29.09.2025).
6. «Нове Джерело» українська школа у Барселоні. URL: <https://djerelo.eu/shkola> (дата звернення: 30.09.2025).
7. Українська школа ім. Т. Шевченка в Барселоні (Іспанія). URL: <https://vsesvit.mio.k.lviv.ua/schools/49?showBackButton=1> (дата звернення: 30.09.2025).
8. Українська школа «Мрія». URL: <https://www.beregynia.info/українська-школа-мрія-м-барселона> (дата звернення: 30.09.2025).
9. Цимбал Т. Діаспора як спосіб збереження життєздатності етносу в умовах імміграції. *Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті: сучасний вимір, проекція у майбутнє (у рамках Конгресу української діаспори)* : Збірник матеріалів третьої Міжнародної науково-практичної конференції. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2010. С. 273–276.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я (з досвіду роботи)

Реформування освітньої системи, її стратегічні пріоритети ставлять питання про підвищення ефективності процесу оволодіння студентами державною мовою. Найважливіша роль у процесі входження індивіда в соціум належить мові, що акумулює в собі досвід попередніх поколінь нашого народу й усього людства. Тому головним завданням сучасного освітнього процесу є створення такого середовища, яке б сприяло формуванню комунікативної компетентності студентської молоді. Таке середовище створено у Київському медичному університеті.

Нашу роботу ми реалізуємо у взаємодії «викладач – студент» і спрямовуємо її на формування студента – майбутнього фахівця сфери охорони здоров'я, його постійного самовдосконалення, прояву людяності, духовності в думках, діях і, перш за все, допомоги людям в ім'я добра, проявляючи в світ світло своєї душі.

Ми вважаємо, що процес формування комунікативної компетентності може бути успішним лише за умови підвищення мотивації, творчої активності під час навчання. З цього випливає, що майбутні фахівці з охорони здоров'я повинні оволодіти широким спектром знань, умінь та навичок для ведення ділової документації (від написання довідки – до протоколу операції, історії хвороби, реферату тощо). Студент-медик – майбутній фахівець – має також володіти вмінням використовувати стратегії й тактики спілкування у межах міжособистісної взаємодії: грамотно послуговуватись лексичними засобами (специфічні терміни високого рівня стандартизації, стійкі звороти загальнолітературного та професійного спрямування), послуговуватись стилістично коректним мовленням, спілкуючись з колегами, пацієнтами, клієнтами та у процесі ведення дискусій.

Саме тому керівництво та професорсько-викладацький склад вищих навчальних закладів і, зокрема, Київський медичний університет дбають про створення і втілення у життя ефективної і сучасної системи організаційних і педагогічних заходів, які сприяють плеканню лікаря-про-

фесіонала не лише з притаманними йому професійними знаннями, а й загальною внутрішньою культурою, високими моральними якостями, патріотизмом, що є особливо актуальним для українського суспільства сьогодні.

Сфера охорони здоров'я – одна з провідних у суспільстві. У рамках вивчення курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» викладачі послуговуються найбільш дієвими навчальними формами самостійної роботи студентів з використанням новітніх інформаційно-комунікаційних та медіаосвітніх засобів.

Важливим чинником для освоєння фаху є розвиток творчого потенціалу студентів. Активне залучення їх (студентів) до різних видів навчально-дослідної та науково-дослідницької робіт стимулює творчу діяльність, спрямовує майбутнього фахівця на підвищення якості знань, більш глибоке вивчення предмета і підвищення мотивації та інтересу до предметів, що вивчаються засобами навчально-дослідницької роботи. Це участь у всеукраїнських конкурсах студентських наукових робіт, науково-практичних конференціях, олімпіадах, студентських наукових гуртках тощо.

Високий інтелект, чисті помисли, благородство і милосердя, помірна емоційність, толерантність, естетичний вигляд і етичне поводження – такі бажані для всіх нас якості – немислимі без мовної культури, думки і вислову. Розвиток мови особистості – складний процес. Високої мовної довершеності досягає, як правило, та людина, яка багато працює над оволодінням мовою, прагне правильно говорити, виявляти у мовленні – усному та писемному – свою індивідуальність, усвідомлюючи, що «Я є мова».

Комунікація – одна з найголовніших професійних ознак мовлення фахівців будь-якої сфери. Осучаснена засобами медіаосвітніх технологій, комунікативна компетентність повинна формуватися в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців засобами інноваційних педагогічних та медіаосвітніх технологій таким чином, аби кожен дипломований громадянин України міг розмовляти так, щоб його правильно розуміли інші, вмів впливати на рішення співбесідника, ненав'язливо

переконувати, створювати атмосферу довіри та взаєморозуміння.

Ми плекаємо не лише фахівців у галузі медицини, а й нашу еліту, яка, ми впевнені, стане гордістю не лише Київського медичного університету, а й усієї України.

РОЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ВИЩІЙ ВІЙСЬКОВІЙ ШКОЛІ

Україна сьогодні перебуває в епіцентрі війни – нового етапу історії, що почався з порушення російською федерацією (рф) світового порядку. У цей відповідальний час дуже важлива активна позиція передових культурних діячів, учених, письменників, викладачів, вчителів як еліти суспільства задля збереження цілісності та незалежності нашої держави, важливо зберегти єдину національну мову, традиції та культуру.

Мова як культурне надбання народу постійно розвивається і збагачується, а тому обов'язок кожного з нас працювати над Словом, перед яким усі, за визначенням Павла Мовчана, «...рівні, як перед світом: перед небом, землею, сонцем». Особливо під час війни суспільство потребує чітких орієнтацій на правильне й грамотне трактування ролі мови у житті народу, визначення сутності мови, основних стратегій мовної політики, номінації питомих рис мови, характеристику закономірностей її розвитку й особливостей функціонування. Не секрет, що з початком війни чимало російськомовних людей виявили бажання перейти на українську мову. Не оминуло це явище і військову навчально-наукову спільноту, наприклад, курсантів та військовослужбовців із окупованих територій чи російськомовних родин.

Важливо підкреслити, що мовна ситуація потребує подолання певних бар'єрів. По-перше, йдеться про психологічний бар'єр, коли мовці проявляють невпевненість, страх перед труднощами, помилками в мовленні. По-друге, почуття сорому – нерідко люди не хочуть виглядати «білими воронами». В основі такої поведінки – відсутність національної гордості, просування інтернаціоналізму як необхідності відмови від своєї національної мови, пріоритет матеріального світогляду над духовним, тобто ті якості, які прищеплювалися ідеологією тоталітаризму. По-третє, лінгвістичний бар'єр, в основі якого – хибне твердження, що українська мова не розкриває сповна терміни, словники, наукову чи професійну лексику.

Варто згадати, що перший словник із кібернетики був укладений українською мовою. За період незалежності видано чимало словників,

науково-технічних праць, де зібрано терміни та технічні визначення понять математики, фізики та інформатики.

Надзвичайно важливим та об'ємним напрямком роботи з курсантами є уроки з історії України, культури українського народу, етнографії, фольклору, проведення занять у музеях, театрах, проведення конференцій, майстер-класів, конкурсів наукових робіт, редакційно-видавничої роботи.

Найефективніша стратегія навчання українському слову та культурі – це безпосередня участь курсантів у підготовці тих чи інших заходів, які потім виступають перед своїми товаришами, несуть українське слово у молоду аудиторію.

Мова є тим основним елементом, який консолідує суспільство в одну націю. Саме знання мови робить особу такою, яка здатна не лише чути про Україну, а й транслювати її культуру у світ. Ми маємо зрозуміти, що втрачає людина, яка категорично відмовляється знати мову народу, на землі якого вона живе.

Таким чином, ми бачимо, що механізм запровадження та утвердження державної мови у навчально-виховному процесі ВНЗ є необхідним, і, разом з тим, складним. Він потребує серйозного підходу всіх учасників навчального процесу. Необхідно, перш за все, детально проаналізувати мовне середовище навчального закладу, розробити цілий ряд заходів як виховного, так і організаційного характеру і наполегливо працювати в цьому напрямку. Тільки тоді ми зможемо досягти поставленої мети.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України [Електронний ресурс]. *Відомості Верховної Ради України* (ВВР). 1996. № 30.
2. Закон України «Про вищу освіту». *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 1556-VII.
3. Мовчан П. Мова – явище космічне : есе, літ.-критич. ст. Київ : «Промісвіта», 1994. 167 с.

МОВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ УКРАЇНСЬКИХ МІГРАНТІВ: У ПОШУКАХ НОВИХ ІДЕНТИЧНОСТЕЙ

Мовне середовище мігрантів – це багатовимірний соціокультурний простір, який охоплює мовні норми, практики та комунікативні стратегії мігрантів у новому суспільстві й відображає їхню взаємодію як із представниками країни походження, так і з громадянами чи не громадянами країни перебування. Оскільки це середовище кардинально відрізняється від звичного, актуальним стає дослідження процесу конструювання нових ідентичностей українців, що стало особливо гострим у контексті російської агресії проти України 2014 та 2022 років.

Ідентичності – це фрагментовані, динамічні та мінливі конструкції, які завжди формуються і відтворюються у конкретних соціальних контекстах через спільне конструювання в процесі взаємодії між людьми. Оскільки кожна особа має множинні ідентичності, які активуються залежно від ситуації, їхнє конструювання передбачає визначення себе через відмежування від інших. Ці ідентичності (індивідуальні, колективні, національні і транснаціональні) символічно відтворюються через мову, культурні коди та спільні знаки належності [6, с. 216].

У процесі інтеграції мовна ідентичність набуває особливої ваги, адже українці часто переосмислюють її під впливом складних історико-лінгвістичних реалій України. Перебуваючи в іншомовному соціокультурному середовищі, українські мігранти обирають українську, російську чи мову країни перебування залежно від власних переконань, контексту спілкування, соціального оточення та прагнення виразити власну ідентичність. Такий мовний вибір часто відрізняється від стратегій, характерних для країни походження, і стає засобом позиціонування себе в новому суспільстві. Мова як маркер національної ідентичності набуває особливої значущості в ситуації розмежування між групами «своїх» і «чужих», що дозволяє уникнути ототожнення з категорією «інших».

За нових умов мовна поведінка мігрантів зазнає глибоких трансформацій. Згідно з результатами дослідження українських вимушених мігранток у Литві, попри початкове використання російської мови для ко-

мунікативної зручності, більшість із них активно інтегрують українську мову у своє повсякденне спілкування. Проте ключовим фактором, що прискорює цей процес, є травматичний досвід війни (окупація, втрати членів сім'ї і домівок, вимушене переселення) [4].

Згідно з висновками іншого соціолінгвістичного опитування, проведеного серед українців в Австрії та Німеччині, мовний вибір мігрантів зумовлюється двома ключовими факторами – символічною та прагматичною цінністю мови. Символічна цінність стосується «позараціональних» чи «емоційних» асоціацій, які пов'язують мову з етнічною ідентифікацією та культурною спадщиною; тоді як прагматична цінність відображає її функціональний вимір, визначаючи корисність для ефективного щоденного спілкування та доступу до ресурсів. У результаті дослідження було встановлено, що українська мова здобула і набуває вищого символічного статусу, тоді як російська, незважаючи на свій негативний символічний статус, усе ще зберігає вищий прагматичний статус (*lingua franca*) у мігрантському середовищі [5]. Ця ситуація створює для мігрантів психологічну дилему, адже існує конфлікт між прагненням зберегти українську ідентичність та необхідністю використовувати російську мову.

У довгостроковій перспективі наслідки цієї мовної дилеми особливо відчутні серед дітей українських мігрантів. У багатьох українських сім'ях Польщі повсякденне спілкування ведеться російською, що створює лінгвістичний парадокс: діти мають інтегруватися через польську мову, водночас зберігаючи українську. Дослідження сімей із дітьми дошкільного віку засвідчують, що домінування російської мови в родині може гальмувати вивчення та засвоєння української [3].

Показово, що вивчення мови країни перебування та тривале проживання за кордоном поступово змінюють мовні практики мігрантів. У Польщі ще до повномасштабного вторгнення дослідники відзначали, що польська мова дедалі частіше перебирає функції, які раніше виконувала російська, насамперед у публічній сфері та медіа. Для російськомовних українців, своєю чергою, польська мова почала виконувати роль, яку раніше займала українська. Мовна взаємодія мігрантів

переорієнтувалася на польську майже в усіх сферах, окрім сімейної, що свідчить про процес акультурації [2]. Подібні тенденції спостерігаються й в інших країнах: науковці прогнозують, що протягом наступного покоління німецька мова поступово замінюватиме російську чи українську в діаспорах, трансформуючи російсько-український білінгвізм у німецько-український або німецько-російський [1, с. 219].

Наразі виокремлюють шість можливих сценаріїв розвитку української мови в діаспорі (первісно сформульованих у контексті української міграції до Німеччини, але, на нашу думку, їх можна екстраполювати й на інші країни):

Українсько-російський білінгвізм замінюється німецько-українським (ймовірний серед родин, що підтримують зв'язок з Україною, активно інтегруються в німецьке суспільство та сприятимуть передачі української мови у наступні покоління).

Українсько-російський білінгвізм замінюється німецько-російським (характерний для мігрантів, які відновили використання російської мови у побуті, та підтримують зв'язки з мігрантами з пострадянських країн).

Українсько-російський білінгвізм зберігається в діаспорі (типовий для старшого покоління, яке має труднощі з вивченням німецької мови та інтеграцією в німецьке суспільство, спілкуючись переважно з діаспорою).

Розвивається німецько-українсько-російський трилінгвізм (переважно притаманний молодшому поколінню, яке легко опановує мови, активно навчається і працює).

Українсько-російський білінгвізм поступово замінюється німецьким монолінгвізмом (імовірний через три покоління за умов недостатньої підтримки української мови й ослаблення сімейних та культурних зв'язків з Україною).

Після повернення в Україну німецька стає частиною мультилінгвізму (характерний для тих, хто повернувся з Німеччини, зберігаючи знання мови й культурні навички) [1, с. 221–222].

Отже, мовне середовище українських мігрантів постає як складний

і динамічний простір, у якому формуються нові соціокультурні ідентичності. В умовах війни українська мова набула значного символічного значення, проте для частини мігрантів зберігається прагматичне використання російської, що породжує внутрішню дилему. Майбутнє мовної ідентичності українців за кордоном значною мірою залежатиме від успішності інтеграції, підтримки української мови у рідинах та ролі України у цьому процесі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Kiss N. Translanguaging of Ukrainian forced migrants in Germany and scenarios of Ukrainian-Russian bilingualism dynamics in the diaspora. У: Шумицька Г., Кругла А. (Наук. ред.). Мови та культури під час війни : колективна монографія. Ужгород : Ужгородський національний університет, 2025. С. 207–225.
2. Levchuk P. Ukrainian, Polish and Russian trilingualism among Ukrainians of non-Polish origin living in Poland. *Cognitive Studies | Études cognitives*. 2019. Vol. 19. Article 1988. <https://doi.org/10.11649/cs.1988>.
3. Shevchuk-Kliuzheva O. Home language and forced migration: communication practices of Ukrainian preschoolers in Poland. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Серія: Філологічні науки (мовознавство). 2023. № 19. С. 107–112.
4. Shyba A., Dabašinskienė I. Language Shift and Attitudinal Dynamics Among Ukrainian Female War Refugees in Lithuania. *Sustainable Multilingualism*. 2025. 26(1). P. 41–63. <https://doi.org/10.2478/sm-2025-0002>
5. Warditz V., Meir N. Ukrainian–Russian bilingualism in the war-affected migrant and refugee communities in Austria and Germany: a survey-based study on language attitudes. *Frontiers in Psychology*. 2024. Vol. 15. 1364112. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1364112>
6. Wodak R. Language, power and identity. *Language Teaching*. 2012. 45(2). P. 215–233. <https://doi.org/10.1017/S0261444811000048>

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

- **Багмут Ірина**, к. філол. н., доцентка, професорка Воєнної академії імені Євгенія Березняка (*Київ, Україна*)
- **Беценко Тетяна**, д. філол. н., професорка Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (*Суми, Україна*)
- **Брага Ірина**, к. філол. н., доцентка, старша наукова співробітниця Інституту української мови НАН України (*Київ, Україна*)
- **Василик Марина**, к. пед. н., доцентка кафедри іноземних мов Карпатського національного університету імені Василя Стефаника (*Івано-Франківськ, Україна*)
- **Галайчук Оксана**, к. філол. н., наукова співробітниця Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка» (*Львів, Україна*)
- **Горда Оксана**, к. філол. н., старша наукова співробітниця Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка» (*Львів, Україна*)
- **Данчишин Назар**, к. філол. н., науковий співробітник Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка» (*Львів, Україна*)
- **Дільна Оксана**, к. філол. н., доцентка кафедри гуманітарної освіти Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (*Львів, Україна*)
- **Калита Оксана**, к. філол. н., доцентка кафедри журналістики, медіалінгвістики та української наукової мови факультету української філології та журналістики імені Андрія Малишка Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (*Київ, Україна*)
- **Косенко Юлія**, аспірантка кафедри української і слов'янської філології та журналістики факультету української й іноземної філології та журналістики Херсонського державного університету (*Суми, Україна*)

- **Краснікова Юлія**, аспірантка кафедри української мови Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (Київ, Україна)
- **Крупко Володимир**, магістр права та магістр історії, старший вчитель, вчитель історії та громадянської освіти у СЗОШ I-III ступенів №49 м. Львова (Львів, Україна)
- **Куценко Анна**, керівниця ГО «Центр науково-культурних досліджень» (Київ, Україна)
- **Ляліна Ольга**, старша викладачка кафедри соціально-гуманітарних дисциплін ПВНЗ «Київський медичний університет» (Київ, Україна)
- **Мартінець Олекса**, магістр-навчитель, філантроп, доброволець ОСР, очільник міжнародних місій й експертної групи OCD (Пльзень, Чехія)
- **Мафтин Лариса**, к. філол. наук, доцентка кафедри педагогіки та методики початкової освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна)
- **Михно Людмила**, магістр Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (Суми, Україна)
- **Олійник Алла**, к. пед. н., старша наукова співробітниця відділу навчання української мови та літератури Інституту педагогіки НАПН України (Київ, Україна)
- **Пошивайло-Таулер Наталія**, віцепрезидентка СКУ, очільниця освітньої референтури СФУЖО (Мельбурн, Австралія)
- **Прокопенко Юрій**, здобувач I курсу ОС «Магістр» ОП «Українська мова та література, українська мова як іноземна» філологічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, Україна)

- **Романюк Світлана**, д. пед. н., професорка, завідувачка кафедри педагогіки та методики початкової освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна)
- **Сохань Галина**, к. філол. н., завідувачка кафедри суспільствознавчої освіти КЗ ЛОР «Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» (Львів, Україна)
- **Темник Галина**, наукова співробітниця Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка» (Львів, Україна)
- **Тріль Галина**, викладачка-методистка ВСП «Техніко-економічний фаховий коледж Національного університету «Львівська політехніка» (Львів, Україна)
- **Трумко Оксана**, к. філол. н., наукова співробітниця Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка» (Львів, Україна)
- **Флегонтова Наталія**, к. пед. н., доцентка кафедри соціально-гуманітарних дисциплін ПВНЗ «Київський медичний університет» (Київ, Україна)
- **Церковняк-Городецька Олеся**, к. філол. н., старша викладачка кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, факультету лідерства Військового інституту телекомунікацій та інформатизації імені Героїв Крут (Київ, Україна)
- **Черепенчук Вікторія**, провідна соціологиня Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка», здобувач PhD-програми кафедри соціології Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, Україна)

МІОК Міжнародний інститут
освіти, культури
та зв'язків з діаспорою

МІЖНАРОДНИЙ ІНСТИТУТ ОСВІТИ, КУЛЬТУРИ ТА ЗВ'ЯЗКІВ З ДІАСПОРОЮ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

вул. С. Бандери, 32а, м. Львів, 79013, Україна
+38 032 258 01 51

iiiec@miok.lviv.ua
www.facebook.com/MIOK.LVIV,UA
www.youtube.com/miok_lviv/
www.miok.lviv.ua